

Loparska beseda

broj 19
lipanj 2016.

RIJEČ UREDNIKA

Drage čitateljice i čitatelji,

od posljednjeg broja Loparske beseda dijele nas mjeseci obilježeni građevinskim radovima, bukom, prašinom i zastojima u prometu, no s posljednjim proljetnim danima rezultati mukotrpog rada postali su vidljivi, u novoizgrađenom kružnom toku zasjale su cvjetne gredice, cesta je poprimila svoj završni izgled. Uza sve to, ponuda mjesta obogaćena je još jednom trgovinom mješovitom robom i cvjetarnom, a AC San Marino, nakon dugog niza godina, otvorio je svoja vrata gostima prije početka svibnja te možemo reći da, unatoč mnogim teškoćama i kašnjenju u izvedbi radova, ipak spremno ulazimo u novu turističku sezonu.

Svaka sezona donosi određene novitete, a ovogodišnji izazov za iznajmljivače svakako je uvođenje eVisitor informacijskog sustava za prijavu i odjavu turista. Iz godine u godinu na mala vrata nastoje se uvoditi dodatni sadržaji za turiste pa tako primjerice ovog ljeta one najmlađe očekuje novo igralo u obliku broda. Također, s ciljem obogaćivanja turističke ponude, očekuju nas i neke nove manifestacije uz one već prepoznatljive poput Smotre klapa, Festivala skulpture u pijesku, Loparske noći, Festivala sambe, Krumpirfesta, Pumidorfesta itd. Među njima možemo izdvojiti prvi Craft Beer Festival, Rab Adventure Fest, turnir u spikeballu, turneju najboljih filmova 13. Liburnia film festivala, organizirana razgledavanja baštine, a moguća su i još neka iznenađenja. Budući da ove godine naša Općina slavi desetu obljetnicu od osnutka, velika pažnja svakako će biti posvećenja proslavi Dana Općine i blagdana Male Gospe. Tom prigodom, između ostalog, u planu je izdavanje fotomonografije kao svojevrsni spomenar mjestu.

Dragim mješanima želimo uspješnu turističku sezonu, a njihovim gostima ugordan boravak u Loparu!

Tonka Kavran

*Sretnu desetu obljetnicu od osnutka te
nadolazeći Dan Općine želi Vam uređništvo
Loparske besede!*

2 RIJEČ UREDNIKA

3 OPĆINA LOPAR

5 TZD LOPAR

9 LOPAR VRUTAK

10 UDRUGE

13 ZDRAV ŽIVOT

16 FOTOREPORTAŽA

18 KULTURA

22 DJEĆJI KUTAK

27 SVAŠTARICA

31 BAŠTINA KOJA OBVEZUJE

34 ŽUPA

35 OKUSI I MIRISI IZ DAVNINA

OPĆINA LOPAR

Piše: Alen Andreškić,
načelnik Općine Lopar

Riječ načelnika

Koristim priliku da se zahvalim svima koji su pripomogli realizaciji ovih projekata, svim mještanima koji su odgovorno i samosvjesno ustupili ili prodali svoja zemljišta za proširenje ceste, prvenstveno za proširenje nogostupa.

Također, želim se ispričati svim mještanima na poteškoćama u prometu i nastaloj situaciji zbog koje će se neki manji građevinski radovi, posebice na predjelu Melak, zavući u predsezonusu.

Poštovane Loparke i Loparanji, dragi prijatelji Lopara!

Polako prolazi 10 godina od osnivanja Općine Lopar. Sa željom da što više doprinesemo strateškom razvoju prostora Lopar i ove godine odvijaju se dvije kapitalne investicije: izgradnja državne ceste D-105 i produženje gata trajektnog pristaništa. Koristim priliku da se zahvalim svima koji su pripomogli realizaciji ovih projekata, svim mještanima koji su odgovorno i samosvjesno ustupili ili prodali svoja zemljišta za proširenje ceste, prvenstveno za proširenje nogostupa. Također, želim se ispričati svim mještanima na poteškoćama u prometu i nastaloj situaciji zbog koje će se neki manji građevinski radovi, posebice na predjelu Melak, zavući u predsezonusu. Očekivani prestanak svih radova na trajektnom pristaništu je 1. lipnja, a na državnoj cesti 15. lipnja. Nažalost, zbog zahtjevnosti radova te određenih poteškoća u organizaciji gradilišta od strane samih izvođača, na obje investicije radovi će se prekinuti te nastaviti nakon posezone, početkom listopada.

Produženjem gata trajektnog pristaništa za 43, 5 m, njegova ukupna dužina bit će gotovo 97 m. To značajno povećava pristanak i sigurnost noćnog veza, ne samo trajekta, već i drugih plovila te omogućava i novi dio operativne obale za privez brodova i manjih kruzera. S obzirom na to da je ova investicija izvedena na pilotima što joj daje značajnu važnost u očuvanju cirkulacije mora, a samim time i kvaliteti mora u Loparskoj uvali koja se intenzivno koristi i u turističke svrhe (za kupanje), postavljanjem i zaštitnog „ekrana“ postignut će se uvjeti umirenja vala u jugoistočnom dijelu luke.

S ciljem rješavanja problema vozila koja se, čekajući na ukrcaj trajekta, zadržavaju na državnoj cesti te pritom u ljetnim mjesecima stvaraju kolone dugačke do 400 m, projektirali smo i ishodili akt o gradnji za čekališni plato. Nažalost, zbog kašnjenja radova, isti neće biti u potpunosti uređen za ovu turističku sezonu. Vrijednost investicije je oko 9,800,000,00 kn, a sufinancirana je od strane Ministarstva

OPĆINA LOPAR

pomorstva, prometa i infrastrukture sa 7,500,000,00 kn, Primorsko-goranske županije s 1,390,000,00 kn, Općine Lopar s 500,000,00 kn, a ostalo iz vlastitih sredstava Lučke uprave.

U sklopu sanacije državne ceste rješavalo se radijuse i nagibe ceste, a u potpunosti je izgrađena i oborinska odvodnja koja do sada nije postojala. Na zahtjev Općine pojačani su profili (promjeri) odvodnje tako da se dio odvodnje s nerazvrstanih cesta i obližnjih objekata također prikopčava na kolektor oborinske odvodnje. Svakako, jedna od novina je i raskrsnica tj. kružni tok na samom ulazu u mjesto.

U sklopu sanacije ceste izgrađena je i nova DTK mreža, kompletno nove instalacije javne rasvjete, a veći dio javne rasvjete bit će u potpunosti nov na potezu od kružnog toka do Stare pošte. U suradnji s HEP-om odrađeni su i radovi na viskom naponu i kabliranju, kao i nova TS na Melku.

Ogroman posao odrađen je na sanaciji vodovoda koji je u potpunosti izведен na potezu kružni tok – raskrižje Madonna s novim cjevovodom promjera 150 mm, novom hidrantskom mrežom i brojnim spojevima sekundarne mreže kako bi se maksimalno preusmjerio vodovod i napustile cementno-azbestne cijevi. Također, brojna kućanstva spojena su na novi cjevovod. Ovom prilikom zahvaljujem se Vrelu d. o. o., kako djelatnicima, tako i upravi, na značajnom

angažmanu. Projektna dokumentacija financirana je europskim sredstvima, a izvođenje sredstvima Vrela d. o. o., Hrvatskih voda i Općine Lopar u iznosu od 1,800,000,00 kn.

U sklopu sanacije ceste na Melku će biti izgrađeno 400 m biciklističke staze i 600 m nove šetnice na potezu od trajektnog pristaništa do parka Kapića. Bit će širine 3 m, popločena opločnikom tipa Lopar - bez boje. Kod trajektnog pristaništa bit će izgrađeno i novo autobusno stajalište, taxi stajalište te novi priključak za Lučicu ispred Stare pošte. Vrijednost investicije ceste je 10,500,000,00 kn, a financiraju je Hrvatske ceste, dok je Općina Lopar sufincirala izgradnju šetnice u vrijednosti 350,000,00 kn te javne rasvjete u vrijednosti 400,000 kn. Primorsko-goranska županija sufincirala je Općini 155,000,00 za šetnicu, a ovih dana očekujemo i odluku o sufinciranju javne rasvjete u iznosu 200,000,00 kn.

Općina Lopar donijela je sve potrebne

odлуke, provela postupak javne nabave za izgradnju sportske dvorane, I. faza. Vrijednosti ovih radova u postupku javne nabave ugovorene su u iznosu od 7.530,000,00 kn. Početak radova planiran je odmah nakon glavne turističke sezone. Općina Lopar navedeni projekt nominira na „sve moguće natječaje“, kako resornih ministarstava, tako i EU fondova. Ovih dana naša dvorana prepoznata je od strane Ministarstva regionalnog razvoja te je za istu odobreno 1,660,000,00 kn. Potpisivanje ugovora očekujemo do kraja svibnja.

Općina Lopar nominirala je i s Ministarstvom turizma potpisala ugovor kojim su joj odobrena sredstva za uređenje loparskih plaža u iznosu od 400,000,00 kn, a iz vlastitih sredstava Općina je dužna osigurati još 300,000 kn. U sklopu ovog programa izgraditi će se javni WC na Rasjkoj plaži ili Rtiću, prihranjivati plaža pjeskom, izgraditi dvije rampe za osobe s posebnim potrebama, nabaviti nova oprema: zaštitna brana, klupe i koševi, dječje igralo u obliku broda pored Rajske plaže te zasaditi novi nasadi bora i pinjola.

Osim standardne pripreme u redovnom održavanju i pripremi sezone, Općina Lopar aktivno projektira i nekoliko novih nerazvrstanih cesta: Zad Vrh, Melak – groblje Lopar, cestu prema pročišćivaču na Livačini, a pred okončanjem je izmjena i dopuna Detaljnog plana groblja kako bi se mogla ishoditi građevinska dozvola za proširenje groblja.

Svim mještanima i poduzetnicima želim uspješnu 2016. turističku godinu, a našim turistima i prijateljima ugodan boravak u Loparu.

TZO LOPAR

Piše: Marin Mušćo,
direktor TZO Lopar

Priprema turističke 2016.

*Outdoor aktivnosti kao garancija ostvarivanja
turističkog prometa, osobito u terminima
predsezona i posezone*

Priprema za turističku 2016. započela je u srpnju 2015. kada je dogovoren zajednički nastup na desetak sajmova najjačih emitivnih tržišta. Shodno tome, početkom godine održeni su sajamski nastupi u Stuttgartu, Beču, St. Gallenu, Utrechtu, Muenchenu, Nuernbergu, Essenu i Padovi.

Potpisani su i ugovori o udruženom oglašavanju, održena su samostalna oglašavanja u tiskanim i online medijima, angažirana je PR agentura na nivou otoka ali i na nivou Turističke zajednice Primorsko-goranske županije, konstantne su aktivnosti na web stranicama, mobilnoj aplikaciji, Facebook stranici...

Napravljen je kalendar događanja s 80-ak događanja od kojih su neka već daleko iza nas (karnevalski program, Uskršnji doručak u AC San Marino i ispred župne crkve sv. Ivana Krstitelja, MTB utrka 4 ISLANDS, Dani šparoga...).

Sve je više manifestacija, poglavito onih gastronomskih, koje se održavaju van glavne turističke sezone i s kojima nastojimo dodatno privući turiste na naš otok. Tako smo zadnjih godina započeli s Krumpirfestom i Pumidorfestom, prošle godine s Danima šparoga i Danima otočne janjetine, a ove godine u planu su Dani hobotnice.

Isto tako, početkom lipnja (10. - 12. 06.) trebao bi se održati prvi Craft Beer Festival s 10-15 malih proizvođača piva, izlagačima autohtonih proizvoda, glazbenim programom, prilagođenom ugostiteljskom ponudom... Predviđa se dolazak oko 1000-1500 posjetitelja, a intencija je da se u slijedećim godinama Festival proširi po cijelom otoku te da svake godine privuče sve više i više posjetitelja.

Uz frizbi turnir Spinning in Paradise koji se i ove godine održava početkom rujna, održat će se i turnir u spikeballu. Ta su 2 sporta kod nas relativno nepoznata, ali u svijetu dosta popularna i privlačna mlađoj populaciji dobre platežne moći koja voli uživati u putovanjima u kombinaciji sa sportom i zabavom.

TZO LOPAR

Piše: Marin Mušćo, direktor TZO Lopar

Rab Trekking koji se već desetu godinu zaredom održava u Loparu, trebao bi prerasti u trodnevnu manifestaciju pod nazivom Rab Adventure Fest, u sklopu koje se održavaju 3 utrke: Rab Island Trail, Rab MTB Trail i Goli Otok Trail. Očekuje se oko 1000 sportaša.

S loparskim udrugama održana je akcija čišćenja plaža i staza na potezu Crikvena Dražica – Javorno - Siće, zatim su udruge odradile niz samostalnih akcija uređenja prilaza loparskim robinzonskim plažama, a završna i najveća akcija Neka školji budu bolji održana je 23. travnja.

U suradnji s Općinom Lopar i Lopar Vrutkom d. o. o. nabavljene su 3 nove sprave za outdoor fitness kao i novo kombinirano igralo brod.

Uređen je novi javni WC s 2 modula koji će pokrивati Rajsку plažu (ispred ZRC-a) i prostor Rtića. U funkciju su stavljeni tuševi na plaži, svlačionice, psihološke brane...

eVisitor - informacijski sustav za prijavu i odjavu turista

Informacijski sustav za prijavu i odjavu turista jedinstveni je informacijski sustav koji funkcionalno povezuje sve turističke zajednice u Republici Hrvatskoj, a bit će dostupan putem Interneta bez potrebe za posebnim instaliranjem na računalo. Putem navedenog sustava povezat će se i međusobno dijeliti osnovne turističke informacije svih turističkih zajednica te oko 60.000 pružatelja usluga smještaja, a pojedina turistička zajednica imat će uvid u sve prikupljene podatke o pružateljima usluga smještaja i njihovim smještajnim objektima, kao i kretanjima turista na svom području. Za uporabu navedenog informacijskog sustava dovoljan je Internet preglednik i Internet veza, a krajnji korisnici iz sigurnosnih će razloga

dobiti posebne lozinke za pristup sustavu čime se prikupljanje i obrada podataka iz djelokruga rada turističkih zajednica usklađuje s propisima o zaštiti osobnih podataka.

Čemu će informacijski sustav za prijavu i odjavu turista služiti?

- Prikupljanje i obrada podataka o pružateljima usluga smještaja i njihovim smještajnim objektima na području Republike Hrvatske - u informacijski sustav za prijavu i odjavu turista unose se svi relevantni podaci o pružateljima usluga smještaja (ime/naziv, OIB, adresa) i njihovim smještajnim objektima (vrsta, kategorija, lokacija, smještajni kapacitet)

dostupni iz rješenja koja izdaju Uredi državne uprave u županijama, odnosno Ministarstvo turizma. Iz navedenog razloga informacijski sustav za prijavu i odjavu turista može biti upotrijebljen kao jedinstvena i lako pretraživa baza svih pružatelja usluga smještaja odnosno jedinstvena baza svih smještajnih

TZO LOPAR*Piše: Marin Mušćo, direktor TZO Lopar*

objekata koji posluju na teritoriju RH. U tom smislu želja je da eVisitor zamjeni dosadašnje pojedinačne registre koji se vode zasebno po pojedinim županijama, odnosno od strane Ministarstva turizma.

- Vršenje prijava i odjava gostiju od strane pružatelja usluga smještaja putem Interneta - krajnji korisnici informacijskog sustava za prijavu i odjavu turista (fizičke i pravne osobe koje djeluju kao pružatelji usluga smještaja) bit će u mogućnosti putem informacijskog sustava u svaku dobu samostalno izvršiti prijavu i odjavu gostiju koji borave u njihovim objektima što će rezultirati automatiziranim popisom (knjigom) gostiju na razini svakog pojedinog objekta odnosno pojedinog pružatelja usluge smještaja.

- Obračun i kontrola naplate boravišne pristojbe - na temelju izvršenih prijava i odjava gostiju te podataka o pojedinom smještajnom objektu informacijski sustav za prijavu i odjavu turista automatski će, uzimajući u obzir parametre koji se odnose na kategoriju turističkog mjesta, trajanje sezone i druge elemente bitne za obračun, vršiti obračun boravišne pristojbe po pojedinom smještajnom objektu, odnosno pojedinom pružatelju usluga smještaja te povezivati izvršene uplate sa zadužnjima i time izračunavati trenutnu obvezu.

- Obrada i analiza podataka te izvještavanje u statističke svrhe - navedeno će omogućiti praćenje kretanja turista gotovo u realnom vremenu, s odmakom od najviše 24 sata, po jednom ili više kriterija kao što su duljina posjeta, lokacija, spol, dob, država ili mjesto prebivališta i dr., što će sustavu turističkih zajednica omogućiti provođenje aktivne marketinške politike, a javnosti pružiti aktualne podatke o kretanju turista. S obzirom da će dio tih podataka biti besplatno dostupan putem internetskih stranica, iste će moći koristiti i svi gospodarski subjekti koji pružaju turističke usluge u svrhu prilagodbe svoje ponude. Time će se postići sinergijski učinak svih turističkih dionika u promociji hrvatskog turizma i konkurentnost ponude. Dodatno, pristupom bazi podataka omogućit će se i Državnom zavodu za statistiku te znanstveno-istraživačkim institucijama provođenje daljih i kompleksnijih statističkih i drugih analiza vezanih uz turistički sektor.

- Međusobna suradnja tijela javne vlasti u izvršavanju zakonskih zadaća - putem udaljenog pristupa bazi podataka, informacijski sustav za prijavu i odjavu turista omogućit će svim zainteresiranim javnim tijelima (Carinska uprava, MINT, MUP, DORH i dr.) da prikupljene podatke koriste za ostvarenje svojih

zakonom propisanih zadaća, bez dodatnih administrativnih zahtjeva ili barijera.

Edukacija

Za iznajmljivače s područja Turističke zajednice Općine Lopar organizirane su 22. i 23. travnja edukativne radionice na kojima su djelatnici web agencije Arbona pojasnili funkciranje novog sustava prijave i odjave turista eVisitor. Za one koji su već ranije prijavljivali turiste putem interneta, novi program ne bi trebao predstavljati veliku prepreku obzirom da je većina podataka i funkcija vrlo slična.

Turistička zajednica Općine Lopar za one će koji ne posjeduju računalo osigurati jedno u Uredu TZO kako bi svi iznajmljivači mogli vršiti prijavu putem Interneta. Za one koji ne mogu samostalno prijavljivati, postoji mogućnost prijave preko turističkih agencija.

Za sve dodatne informacije Ured TZO Lopar stoji Vam na raspolaganju!

TZO LOPAR

Piše: Marin Mušćo, direktor TZO Lopar

PANSION BELLEVUE - Konstantnim ulaganjem u kvalitetu do bolje popunjenoosti i turista bolje platežne moći

Pansion Bellevue izvrstan je primjer kako obiteljski posao može prerasti u jedan kvalitetan oblik bavljenja turizmom te, uz angažman čitave obitelji i ozbiljno promišljanje o ulaganjima u kvalitetu smještajnih kapaciteta i popratnih sadržaja, postići iznadprosječan broj dana popunjenoosti uz istovremeno zadovoljstvo turista pruženom uslugom.

Kao direktor Ureda TZO u viziji razvoja destinacije Lopar želio bih svakako da u mjestu bude više objekata poput Pansiona Bellevue (malih obiteljskih hotela, manjih aparthotela, pansiona...) jer su oni garancija produljenja turističke sezone i pokretač podizanja kvalitete usluge u čitavoj destinaciji. Jednom objektu takvog tipa nije problem otvoriti svoja vrata manjem broju gostiju niti u proljeće, niti u jesen, dok je zbog rentabilnosti poslovanja kod većih smještajnih objekata to veliki problem.

Isto tako, količina smještajnih kapaciteta nije zanemariva pa se takvi objekti u pravilu izuzetno dobro promoviraju, svi poslovi u procesu odrađuju se profesionalno i na visokom nivou, vlasnici su uključeni u sve aktivnosti i imaju dobar uvid u cijelokupno poslovanje pa je uspjeh zagarantiran.

Takav je slučaj i s Pansionom Bellevue koji je godinama u vrhu loparskog turizma što se tiče kvalitete kapaciteta i pružene usluge.

Nagrada za uloženi trud su priznanja koje se posljednjih godina nižu. Tako je 2011. godine Nikolina Turk Franelić dobila priznanje TZO Lopar za najboljeg recepcijskog djelatnika u akciji Čovjek ključ uspjeha u turizmu, 2014. pansion Bellevue dobio je nagradu Top Hotel prestižnog svjetskog portala za rezervacije i recenzije putovanja HolidayCheck.com kojom se nagrađuje samo 400 hotela u svijetu po izboru gostiju (nalazi se među 12 najbolje ocjenjenih hotela u Hrvatskoj). Te godine Pansion Bellevue dobio je i priznanje Općine Lopar i TZO Lopar za doprinos u kvaliteti turističke ponude.

U 2015. godini uslijedilo je novo priznanje, Turistički cvijet - kvaliteta za Hrvatsku koju dodjeljuje Hrvatska gospodarska komora, a priznanje im je dodijelila i TZO Lopar. Od 2015. godine Pansion Bellevue nosi i oznaku kvalitete Kvarner Family.

Kada je i kako obitelj Franelić počela s iznajmljivanjem svojih kapaciteta?

Prvo iznajmljivanje započeli su roditelji Šime i Anica davne 1969. godine s dvije jednostavne sobe u domaćinstvu. Objekt je nadograđivan postepeno te se do 1990. godine kapacitet popeo na 8 soba koje su se nudile s uslugom doručka. 1991. godine obitelj otvara restoran Bellevue.

Ulaganja u kvalitetu znatno su poboljšala Vaše turističke rezultate! Možete li ih ukratko nabrojati?

2002. godine slijedi ozbiljnija rekonstrukcija i nadogradnja kapaciteta. U narednom periodu obrt nastavlja konstantno ulagati

u kvalitetu smještaja te, osluškujući potrebe gostiju, profilira poslovanje u smjeru malog hotela. 2009. godine izgrađena je depadansa uz pansion, 2011. bazen, 2012. renoviran je prvi kat objekta, 2013. restoran, 2014. redizajnirane su sobe na drugom katu i potkrovju, 2015. dodano je nogometno igralište i uvedeno grijanje bazena. Sezonu 2016. dočekujemo novom apartmanskom kućom građenom po zahtjevima modernih gostiju.

Kakvi su Vaši planovi za budućnost?

Vođeni pozitivnom vizijom u poslovanju, planiramo nadograditi manji wellness koji bi uvelike olakšao poslovanje u predsezoni i posezoni. Zahvalni smo za nagrade koje su nam uručene te spremno dočekujemo još jednu turističku sezonu.

Ono što bismo željeli, a na što ne možemo utjecati povećanje je ukupne kvalitete smještajnih kapaciteta na otoku te zajedničko strateško pozicioniranje Raba prema određenoj grupi gostiju - sportaša ili sl. u predsezoni i posezoni. Sigurni smo da bismo na taj način kroz određeno razdoblje mogli napraviti zaokret i osigurati si bolju poziciju na emitivnim tržištima.

Svi zajedno trebamo raditi na kvaliteti u svakom mogućem smislu jer kvalitetan smještaj podrazumijeva kvalitetnu destinaciju, a kvalitetna destinacija privlači gosta kakvog priželjkujemo. Dodajući prirodne blagodati, mislimo da je krajnje vrijeme da zavrtimo pozitivni krug na našem otoku.

LOPAR VRUTAK

Piše: Uprava Lopar Vrutka d. o. o.

Novo vozilo za prikupljanje otpada

Lopar Vrutak d. o. o. u svibnju je 2016. godine, u suradnji s Općinom Lopar i Fondom za zaštitu okoliša, nabavio novo vozilo za prikupljanje otpada u vrijednosti 690.010,46 bez PDV-a. Općina Lopar i Fond za zaštitu okoliša sufinancirali su 60% vrijednosti.

Vozilo marke Mitsubishi Fuso Canter opremljeno je novom nadogradnjom IRIDE, kranskom dizalicom, grabilicom, rotatorom, uređajem za vaganje komunalnog otpada u kantama i kontejnerima te sustavom za elektronsku identifikaciju kanti i kontejnera. Vozilo prvenstveno služi za prikupljanje krupnog otpada, ali sadrži i svu potrebnu opremu za prikupljanje otpada u pogledu obračuna naplate komunalne usluge odvoza otpada po volumenu ili masi.

Nakon nabavke kanti i kontejnera za selektivno prikupljanje otpada, nadogradnje sustava za evidenciju i vaganje otpada za prethodno nabavljeno vozilo te nabavku najnovijeg vozila, Lopar Vrutak d. o. o. spreman je za novi sustav zbrinjavanja otpada sukladno smjernicama koje se očekuju u Uredbi o prikupljanju i razvrstavanju otpada.

Akcija skupljanja starog papira

Povodom obilježavanja Dana planeta Zemlje, u svrhu buđenja svijesti o očuvanju okoliša i važnosti reciklaže za zaštitu prirode, u suradnji sa Područnom školom Lopar i Dječjim vrtićem Pahuljica, u Loparu smo organizirali akciju prikupljanja starog papira.

22. travnja, uz pratnju načelnika Općine Lopar g. Andreškić, Alena i predsjednika Općinskog vijeća Općine Lopar g. Paparić, Damira, posjetili smo školarce i djecu vrtića. Nakon kratke prezentacije školarcima smo podijelili platnene vrećice kako bi u njima mogli donositi stari papir. Svakom razredu i

vrtičkoj grupi dodijeljena je kanta s prigodnom naljepnicom za prikupljanje starog papira. Šećer na kraju bila je najava nagrada. Za svaki razred i vrtičku grupu koja do lipnja prikupi zadani količinu papira, kao nagradu za trud, provozat ćemo ih u turističkom vlakiću i polupodmornici Lopar Vrutka d. o. o. Djeca su najavu nagrada dočekala s oduševljenjem i obećanjem da će se truditi prikupiti što više papira. Na ovaj način nastojimo i kod najmlađe populacije stvoriti osjećaj važnosti reciklaže u očuvanju okoliša.

Izgradnja i sanacija vodoopskrbnog sustava na potezu od kružnog toka do trajektnog pristaništa

Izvor: Vrelo d. o. o.

Koncem 2015. i početkom 2016. Vrelo d. o. o. sklopilo je ugovore kojima je regulirana sanacija vodoopskrbnog sustava na potezu od kružnog toka do trajektnog pristaništa u Loparu. Izvođač radova je GPP Mikić d. o. o., usluge građevinskog nadzora provodi FLUM-ing d. o. o., a dobavljač vodovodnog materijala je Hidro-termo centar d. o. o. Ukupna vrijednost investicije je 888.344,50 kn bez PDV-a. Hrvatske vode sufinanciraju 80% vrijednosti, a ostatak iznosa Vrelo d. o. o. te Općina Lopar.

Rekonstrukciju crpne stanice CS4

Piše: Uprava Loparka d. o. o

Za vodne djelatnosti Loparko d. o. o., u suradnji s izvođačem Tehnometehnikom d. o. o. iz Rijeke, započeo je rekonstrukciju crpne stanice CS4 u sustavu odvodnje sanitарне otpadne vode Lopar. Stručni nadzor i praćenje radova provodi FLUM-ing d. o. o. iz Rijeke. Vrijednost ukupnih radova iznosi 1.016.119,19 kn bez PDV-a, Hrvatske vode sufinanciraju 80% vrijednosti. Rekonstrukcijom crpne stanice CS4 podiže se kvaliteta usluge, dodatno se štiti okoliš te se povećava i poboljšava funkcionalna sposobnost cijelog vodnog sustava kojom će se omogućiti spajanje dodatnih priključaka na sustav odvodnje.

UDRUGE**Ostvarenje dugodišnje želje loparskih vatrogasaca - nabavljena vatrogasna cisterna**

Pišu: Predrag Andreškić, zapovjednik
Marin Muščo, dozаповједник

Nekoliko godina vodstvo DVD-a Lopar u suradnji s Općinom Lopar i drugim mjerodavnim vatrogasnim institucijama tražilo je rješenje za nabavku vatrogasne cisterne koja bi omogućila kvalitetniju dobavu vode prilikom vatrogasnih intervencija. Splet sretnih okolnosti spojio je u ljeto 2015. godine tvrtku Flammifer iz Ozlja s predstavnicima DVD-a Lopar i Općine Lopar. Ključnu ulogu imala je i činjenica da tvrtka Perdutor iz Lopara prodaje autocisternu koju je koristila za prijevoz nafte. Zapremina cisterne odgovarala je potrebama DVD-a Lopar (11 m³) te se krenulo u ugovaranje poslova.

Cisternu je DVD Lopar od tvrtke Perdutor kupio po cijeni od 125.000,00 kn (75.000,00 kn je već uplaćeno) te otpremio tvrtki Flammifer na doradu. Općina Lopar je s tvrtkom Flammifer potpisala ugovor o obročnom plaćanju radova na cisterni (zamjena cjevovoda, ugradnja nove pumpe za vodu, pjeskarenje rezervoara, bojanje kompletne cisterne...) u ukupnom iznosu od 199.500,00 kn. Od toga je 79.800,00 kn plaćeno, a ostatak će biti plaćen u dva obroka u 2016. i 2017. godini.

Povjerenstvo za investicijska ulaganja VZ PGŽ odobrilo je sufinanciranje u iznosu od 50.000,00 kn.

Primopredaja cisterne bila je planirana na blagdan Stipanje kada je u DVD-u organizirano tradicionalno božićno druženje, no zbog kašnjenja dobave određenih dijelova, cisterna je u Lopar stigla početkom 2016. godine, a svečana primopredaja obavljena je 7. svibnja 2016. prigodom sjednice Skupštine DVD-a. Načelniku Alenu Andreškiću ključeve je svečano uručio g. Žugec, direktor tvrtke Flammifer, a načelnik je ključeve zatim predao predsjedniku DVD-a Stanku Jakucu. Pod budnim okom zapovjednika Predraga Andreškića cisternu je svečano pustio u pogon Dejan Pičuljan.

Vozni park DVD-a sada čine zapovjedno vozilo (Nissan), navalno vozilo za početno gašenje i tehničke intervencije (Mercedes), navalno vozilo Iveco, auto cisterna MAN, te vatrogasna brodica Jura.

Posljednjih godina Općina Lopar intenzivno je ulagala u vatrogasnu opremu DVD-a Lopar te je samo u 2015. godini utrošeno 305.000,00 kn, a sufinancirala je i nabavku osam interventnih vatrogasnih odjela u kompletu s kacigama, rukavicama...

Veliko hvala svima koji su sudjelovali u projektu nabavke i opremanja vatrogasne cisterne, a našim vatrogascima puno sreće u rukovanju s njom!

SUSRET ALENovi PRIJATELjI

U Novom Vinodolskom održano je 7. po redu druženje i memorijalni malonogometni turnir Alenovi prijatelji. Sudjelovalo je, kao i svake godine, sedam dobrovoljnih vatrogasnih društava, a ekipa DVD-a Lopar osvojila je 4. mjesto.

U sklopu druženja položen je vijenac i zapaljene su svijeće na grobu Alena Blaževića u Krmpotama.

VATROGASNA EDUKACIJA U OPATIJI

U organizaciji HVZ-a i ove je godine održana dvodnevna vatrogasna edukacija s primjerima vatrogasnih intervencija iz prakse, kao i prezentacijom najnovijih trendova u proizvodnji vatrogasne opreme, sprava, tehnike...

Na edukaciji su iz DVD-a Lopar sudjelovali zapovjednik Predrag Andreškić i dozаповједник Marin Muščo.

UDRUGE***Udruga veterana Domovinskog rata Lopar svojim proaktivnim radom i dalje nastavlja provoditi mnogobrojne aktivnosti***

Piše: Franko Fabo,
potpredsjednik

Godišnja izborna skupština

Od posljednjeg javljanja u Besedi, udruga je 18. prosinca 2015. održala Godišnju redovnu izbornu skupštinu u prostorijama DVD-a Lopar. Na skupštini je bilo nazočno 82 članova koji su usvojili Izvješće o radu i Finansijsko izvješće za 2015. godinu te je usvojen Plan aktivnosti za 2016. Izabrana su nova tijela za naredni četverogodišnji mandat. Novi članovi Upravnog odbora su: Ivan Pičuljan (predsjednik), Franko Fabo (zamjenik predsjednika), Zvonko Rukavina (zamjenik predsjednika), Ivan Matković (član), Zdravko Andreškić (član), Dalibor Jakuc (član), Davor Vedrić (član).

Članovima Nadzornog odbora izabrani su: Nedjeljko Ćučić (predsjednik), Milorad Matahlija (član), Frane Gabrić, Franov (član).

Za Sud časti izabrani su: Šime Matahlija, Dimljeni (predsjednik), Josip Muščo (član), Josip Pičuljan, Osim (član). Tajnik udruge je Igor Tomičić, a likvidator Ivan Pičuljan. Skupštini su kao gosti prisustvovali općinski načelnik Alen Andreškić, predsjednik Općinskog vijeća Damir Paparić te predstavnici braniteljskih udruga s područja Grada Raba. Novim tijelima udruge želimo uspjeh u četverogodišnjem radu. Nakon radnog dijela skupštine uslijedilo je druženje branitelja i gostiju uz prigodni domjenak.

Obilježavanje Dana branitelja Općine Lopar

27. siječnja 2016., u organizaciji Udruge veterana Domovinskog rata Lopar, Općine Lopar, TZO Lopar i Centra za kulturu Lopar, obilježen je Dan branitelja Općine Lopar. Branitelji su se okupili ispred crkve sv. Ivana Krstitelja u kojoj je održana misa za sve umrle hrvatske branitelje. Potom su članovi obitelji poginulih branitelja, članovi udruge, župnik, predstavnici Općine Lopar te Damir Plavšić i Damir Markuš, autori knjiga koji su pozvani kao gosti, posjetili mjesno groblje u Loparu te odali počast umrlim braniteljima polaganjem vjenca, paljenjem svjeća i moleći se na centralnom križu. U nastavku je odana počast svakom umrlom branitelju pojedinačnim paljenjem svjeća i postavljanjem cvjetnog aranžmana te molitvom na njihovim grobovima. Kasnije je uslijedilo druženje predstavnika branitelja i Općine s gostima, Damirom Plavšićem i Damirom Markušem u prostorijama općinske vijećnice.

U 18,30 sati u društvenoj prostoriji zgrade DVD-a Lopar započela je glazbeno-scenska predstava Bitka za Vukovar – kako smo obranili Grad i Hrvatsku u okviru koje su promovirane dvije nove knjige: 58 - HOS u obrani Vukovara i Bogdanovaca autora Damira Markuša i Ne plači, moj dobri

Andjele autora Damira Plavšića. Na navedenu predstavu pozvani su svi mještani otoka te je odaziv bio znatan. Dvorana je bila popunjena do posljednjeg mjesta, a velik broj posjetitelja je stojeći pratilo predstavu. Na navedenoj prirebi kao gost je bio prisutan i gradonačelnik Grada Raba Nikola Grgurić. Autori su ponudili nešto više od klasične promocije knjiga, ponudili su scensko-glazbenu predstavu koja na gledatelje djeluje pomno odabranim svjetlosnim efektima, zvukovima sirena opće opasnosti, detonacijama granata i fijukanjem metaka te prelijetanjem zrakoplova. Sve je bilo popraćeno video sadržajem prikazanom na video zidu, a u pomno odabranim trenucima ubaćeni su scenski nastupi Dječje folklorne skupine KUD-a San Marino, pjesme u izvedbi loparskih Pučkih pjevača i rapske klape Eufemija te recitali koje su čitale Danijela Kuvac i Emanuelu Paparić te autor Damir Plavšić. Glazbeno-scensko predstavljanje knjiga sjetan je i neugodan osjećaj straha i malodušja preobrazio u prkos, optimizam i domoljublje. Pri kraju programa o svojim su knjigama s puno emocija govorili i sami autori, a predstavljanje je završilo prigodnim domjenkom.

Obilježavanje pogibelji Damira Tomljanovića Gavrana

Dana 17. veljače članovi udruge prisustvovali su obilježavanju 22. obljetnice pogibije Damira Tomljanovića Gavrana u Krivom Putu. U okviru programa održan je Komemorativni skup koji je uključivao polaganje vijenaca na mjesnom grobu, svetu misu u župnoj crkvi Gospe Snježne, domjenak te obilazak spomen-sobe Damira Tomljanovića Gavrana, ratnika i pripadnika brigade Tigrovi koji je svom narodu i svojoj domovini podario svoju mladost, nadanja i beskrajnu hrabrost i odlučnost.

Jednodnevni izlet branitelja na Pag

Za svoje članove udruga je 19. ožujka organizirala jednodnevni izlet i druženje s braniteljskim udrugama otoka Paga na koji se odazvalo 40 članova. Iz pristaništa u Stinici autobusom se

UDRUGE

krenulo u jutarnjim satima, a pet članova uputilo se vlastitim motorima. Isti su članovi i udruge Moto Rab te su bili prethodnica autobusu. Dolaskom na otok Pag, u trajektnom pristaništu Žigljen dočekali su nas Tomislav Škunca, predsjednik Udruge hrvatskih branitelja veterana Domovinskog rata Novalja, te povjerenik Vlade RH za Grad Novalju, Robert Badurina. Članovi udruge položili su cvjetni aranžman na spomenik hrvatskim braniteljima u trajektnom pristaništu Žigljen. Potom je uslijedilo druženje s novaljskim braniteljima koji su organizirali prigodni domjenak u braniteljskoj zadruzi Socijalna zadruga Novalja na kojem se moglo kušati njihove tradicionalne proizvode: ovčji sir i ovčju skutu te marmeladu od grožđa. Ugodno druženje s braniteljima prošlo je začas, a nakon toga je uslijedio posjet mjesnom groblju na kojem je odana počast poginulim i umrlim hrvatskim braniteljima iz Novalje. Predsjednik udruge Tomislav Škunca bio je naš domaćin tijekom čitavog putovanja otokom Pagom. Nakon Novalje, u Općini Kolan sastali smo se s predstavnicima

Udruge dragovoljaca i veterana Općine Kolan. Na mjesnom groblju Kolan odana je počast umrlim braniteljima iz Kolana, a potom je organizirano druženje s njihovim članovima udruge. Nakon srdačnog druženja uputili smo se u Grad Pag gdje su nas dočekali predsjednik Udruge hrvatskih veteranima Domovinskog rata Grada Paga Davor Fabijanić i gradonačelnik Željko Maržić. Polaganjem cvijeća i paljenjem svijeća na mjesnom je groblju odana počast poginulom suborcu u akciji Oluja, a nakon toga uslijedilo je druženje. Gradonačelnik nas je, u pratnji licenciranog vodiča Antonije Bukša, proveo kroz grad i pokazao nam kulturne i povijesne znamenitosti Grada Paga. Nakon druženja uslijedio je put prema Općini Povljane gdje je položeno cvijeće i zapaljena svijeća na grobu poginulog suborca u akciji Oluja. Predsjednici udruga iz Novalje i Lopara posjetili su i obitelj poginulog suborca u Povljani. Na povratku smo razgledali Zadar i u ranim večernjim satima vratili smo se u Lopar.

Članovi udruge i dalje aktivo sudjeluju u svim akcijama organiziranim od strane općinskih tijela, turističke zajednice te ostalih udruga. Staraju o dostojanstvenom obilježavanju svih državnih blagdana. U skladu sa svojim mogućnostima, brinu se o socijalno ugroženim članovima, pomažu im u stambenom zbrinjavanju te se zalažu u skladu sa svojim ovlastima i zakonskim mogućnostima za pravednije zapošljavanje nezaposlenih hrvatskih branitelja. Sudjeluju u svim sportskim manifestacijama na nivou općine te predstavljaju respektabilnu visoko organiziranu i jedinstvenu udrugu koja je u stanju pokrenuti i ostvariti razne aktivnosti na zadovoljstvo i dobrobit cijele zajednice.

Predstavnici Hrvatskog generalskog zbora posjetili Lopar

Piše: Marin Mušćo,
direktor TZO Lopar

U petak, 22. travnja, članovi Hrvatskog generalskog zbora predvođeni predsjednikom, generalom zbora u mirovini Pavlom Miljavcem, posjetili su Lopar i Goli otok.

U delegaciji su još bili general Marinko Krešić, tajnik Zbora, i naš otočanin Davorin Vidas.

Druženje je upriličeno u prostorijama Općine Lopar gdje su ih dočekali načelnik Općine Lopar Alen Andreškić i predsjednik UVDR Lopar Ivan Pičuljan.

Nakon prijema i upoznavanja s povješću Lopara, gospodarskim i drugim projektima, delegacija je posjetila Goli otok te se upoznala s problematikom imovinsko-pravnih odnosa, propadanjem nekadašnje kaznionice...

U razgovorima je iznijeta želja da se u mjesecu rujnu u Loparu organizira tribina na kojoj bi sudjelovalo 20-25 hrvatskih generala i jedini živući admiral Hrvatske vojske.

Besplatno i dobrovoljno cijepljenje protiv HPV-a

Humani papiloma virus (HPV)

Većina ljudi se tijekom života zarazi HPV-om. Učestalost infekcije najviša je kod mlađih spolno aktivnih osoba. Infekcija Humanim papiloma virusom (HPV) može uzrokovati premaligne lezije genitalnog područja, rak vrata maternice, rak stidnice i rodnice kod djevojaka i žena, rak penisa kod muškaraca, a rak usta i grla, rak analne regije i bradavice anogenitalnog područja kod osoba oba spola.

Rak vrata maternice u Hrvatskoj

Treći po učestalosti rak kod djevojaka i žena u dobi od 15-44 godina. Jedna od 100 žena će tijekom života razviti rak vrata maternice. Više od 100 žena godišnje umre od raka vrata maternice u Hrvatskoj. Više od 2.000 djevojaka i žena godišnje oboli od prekanceroznih lezija vrata maternice.

Postoji cjepivo protiv HPV-a

Dostupna cjepiva protiv HPV-a su praktički 100% djelotvorna u sprečavanju trajne infekcije genotipovima 16 i 18 HPV-a koji su odgovorni za nastanak 70% raka vrata maternice. Četverovalentno cjepivo štiti i od genotipova 6 i 11 koji su odgovorni za preko 90% anogenitalnih bradavica. Dvovalentno cjepivo (genotipovi 16 i 18) primjenjuje se isključivo kod

ženskog spola u tri doze (dvije doze u dobi od 9 do 14 godina). Četverovalentno cjepivo (genotipovi 6, 11, 16 i 18) primjenjuje se u oba spola u tri doze (dvije doze u dobi od 9 do 13 godina). Procjenjuje se da je u svijetu do sada primjenjeno više od 80 milijuna doza cjepiva protiv HPV-a. Brojna istraživanja i dugogodišnje iskustvo cijepljenja pokazuju da je cjepivo protiv HPV-a sigurno. Uobičajene nuspojave su blage, kratkotrajne i prolaze spontano, dok su ozbiljne nuspojave izuzetno rijetke.

Prvi put u cijeloj zemlji besplatno cijepljenje protiv HPV-a

Besplatno i dobrovoljno cijepljenje omogućeno je za učenice i učenike prvog razreda srednje škole te za djevojke i mlađice te dobi neovisno o tome pohađaju li srednju školu. Privremeno je omogućeno besplatno cijepljenje za učenice viših razreda, odnosno za sve djevojke i žene koje se do sada nisu cijepile.

Cijepljenje učenika i učenika provoditi će nadležni školski liječnik, kojemu se možete obratiti za sve dodatne informacije: Liječnik: mr. sc. Daniela Glažar Ivčić, spec. epidemiolog Adresa ambulante: Palit 143a, Rab Telefon i e-mail adresa: 776-924, 776-925; epidemiologija. rab@zzjzpgz.hr

Prvi put u cijeloj zemlji omogućeno je besplatno cijepljenje protiv HPV-a

Besplatno cijepljenje omogućeno je za učenice i učenike prvog razreda srednje škole, te za djevojke i mlađice te dobi neovisno o tome pohađaju li srednju školu. Privremeno je omogućeno besplatno cijepljenje za učenice viših razreda, odnosno za sve djevojke i žene koje se do sada nisu cijepile.

Srednjoškolke i srednjoškolci, te redovite studentice i studenti mogu se cijepiti **kod nadležnog školskog liječnika**, a djevojke i žene koje nisu u školskom sustavu mogu se cijepiti **u epidemiološkim ambulantama nadležnog zavoda za javno zdravstvo**, gdje se mogu dobiti i sve informacije o dobrovoljnom i besplatnom cijepljenju.

Što još možemo učiniti?

- Educirati se o odgovornom spolnom ponašanju uključujući:**
  - odgodu prvog spolnog odnosa do kasnije dobi.
  - upotrebu kondoma za one koji su spolno aktivni.
- Ne pušiti, ne piti alkohol i izbjegavati druge rizične čimbenike za razvoj raka.**
- Redovito obavljati preventivne ginekološke pregledе.**

Cijepljenje ne uklanja rizik već ga smanjuje, pa se redoviti preventivni ginekološki pregledi preporučuju jednakom cijepljenim i necijepljenim djevojkama i ženama radi ranog otkrivanja premalignih promjena i raka vrata maternice (PAP test).

Cijepljenjem protiv raka Cijepljenjem protiv HPV-a

ZDRAV ŽIVOT

Piše: Daniela Glažar Ivčić, voditeljica NZZJZ PGŽ-a, Ispostava Rab

TESTIRAJ SE !

CENTAR ZA DOBROVOLJNO,
ANONIMNO I BESPLATNO
SAVJETOVANJE I TESTIRANJE
NA HEPATITIS B, C i HIV
PONEDJELJKOM, UTORKOM
I ČETVRTKOM OD 7.30 DO
10.00

ISPOSTAVA RAB NZZJZ PGŽ,
Palit 143a, Rab
INFORMACIJE
NA TEL: 051/776-924 ILI
051/776-925

Pregledi i edukacije za rano otkrivanje melanoma u Loparu

Nastavni zavod za javno zdravstvo Primorsko-goranske županije, u suradnji s Kliničkim bolničkim centrom Rijeka, a uz potporu Općine Lopar, provodi već drugu godinu zaredom preventivni, javnozdravstveni Program pregleda i edukacija za rano otkrivanje melanoma. Program je prepoznat uz veliki interes i odaziv mještana Lopara te je dr. Gordan Lakoš, spec. dermatovenerolog 16. travnja obavio pregledne madeža dermatoskopom uz individualne savjete. Ovaj program provodi se s ciljem rane prevencije i otkrivanja promjena na madežima te ranog otkrivanje melanoma, a kako bi se omogućilo što uspješnije liječenje i povećale šanse za preživljavanjem. Nakon obavljenog pregleda, svi pacijenti dobili su zdravstveni savjet i pisani liječnički nalaz. Analizom do sada obrađenih podataka, kod 14 % osoba nađeni su sumnjivi madeži te su upućeni na uklanjanje istih, dok je njih 15% upućeno na daljnju kontrolu madeža jednom godišnje. Veliki odaziv stanovnika Lopara na ovu preventivnu javnozdravstvenu akciju još jednom dokazuje potrebu i senzibilizaciju mještana za dostupnost i kontinuiranost ovakve preventivne javnozdravstvene skrbi.

Svrha provedenog zdravstvenog prosvjećivanja naglasiti je opasnosti nepomišljenog izlaganja suncu, štetne posljedice UV-zraka na zdravlje, pravilne načine zaštite od UV- zraka te važnost samopregleda madeža.

ZDRAV ŽIVOT**Tjedan mozga u Loparu**

Piše: Tonka Kavran,
ravnateljica CZK Lopar

U okviru programa obilježavanja 13. Tjedna mozga (14. – 20. 3.) Psihijatrijska bolnica Rab u Loparu je organizirala dva predavanja edukativnog karaktera namijenjena široj javnosti koja su održana u utorak, 15. ožujka, u prostoru DVD-a Lopar.

Uskladivanje hemisfera mozga pomoću treninga moždanih valova

U svome izlaganju pod naslovom Uskladivanje hemisfera mozga pomoću treninga moždanih valova klinički psiholog Nikola Babić, prof. na vrlo zanimljiv i laicima razumljiv način objasnio je metodu neurofeedbacka koja se posljednjih godina primjenjuje u Psihijatrijskoj bolnici Rab te postiže izvrsne rezultate u liječenju te otklanjanju poteškoća nastalih uslijed neravnoteže moždanih valova poput anksioznosti, depresije, deficit-a pažnje, problema sa snom, impulzivnosti, agresije, stresa itd., a primjenjuje se i kod osoba koje nemaju zdravstvenih teškoća, već žele usavršiti svoju izvedbu tj. postići tzv. peak performance (sportaši, menadžeri, glazbenici...). Uz pomoć posebnog uređaja koji mjeri aktivnost moždanih valova te druge funkcije, korisnici dobivaju tzv. biofeedback, odnosno povratnu informaciju o funkcijama svoga tijela koje onda posebno osmišljenim tehnikama i programima uče svjesno kontrolirati. Zahvaljujući neuroplastičnosti tj. sposobnosti mozga da se iskustvom mijenja i reorganizira, na taj se način stvaraju veze među neuronima te možemo reći da se mozak „bilda“ tj. „reprogramira“.

Kako sprječiti ovisnost o video igricama i virtualnom svijetu kod djece i mladih

Unatoč tome što međunarodnim klasifikacijama ovisnost o internetu ili računalima još uvijek nije definirana kao dijagnoza, svojim izlaganjem Kako sprječiti ovisnost o video igricama i virtualnom svijetu u djece i mladih psihijatrica dr. sc. Sanja Katalinić upozorila je na opasnosti te istaknula ulogu

roditelja u sprječavanju nepoželjnih posljedica koje nosi razvoj tehnologije. Među alarmantnim pokazateljima razvoja ovisnosti dr. sc. Katalinić istaknula je provođenje većeg dijela dana za računalom, povlačenje u sebe, izolaciju i izbjegavanje kontakata s drugima, rijetko izlaženje i druženje, nepostojanje interesa, odustajanje od drugih aktivnosti, zanemarivanje školskih obaveza, laganje, nemogućnost prestanka, zanemarivanje samoga sebe... Kako do toga ne bi došlo, važno je da roditelji djeci ograniče igranje video igrica na 1-2 sata dnevno, da ih potiču na bavljenje drugim aktivnostima poput sporta ili čitanja, da prate njihovo ponašanje, upozoravaju ih na opasnosti te suptilno nadziru. Uz sami razvoj ovisnosti, dr. sc. Katalinić upozorila je i na druge opasnosti i posljedice nekontroliranog korištenja računala i interneta koje se mogu negativno odraziti na fizičko i mentalno zdravlje djece i mladih poput sindroma preprenanja, gojaznosti, problema s koštano-mišićnim sustavom, naprezanja oka, internetskog zlostavljanja, uhođenja, neprikladnih materijala...

Malobrojna publiku iskazala je velik interes za navedene teme te su nakon samih izlaganja uslijedila brojna zanimljiva pitanja te još zanimljiviji odgovori.

FOTOREPORTAŽA

KULTURA

Piše: Tonka Kavran, ravnateljica CZK Lopar

Koncert došašća

U prepunoj crkvi sv. Ivana Krstitelja u Loparu u nedjelju, 20. prosinca, održan je već tradicionalni predbožićni koncert u organizaciji Centra za kulturu Lopar. Uz ženski zbor Murtela, Pučke pjevače, mušku klapu Sveti Marin te žensku klapu Užanca iz Lopara, na poziv organizatora odazvao se i mješoviti pjevački zbor Refuli iz Raba. Izvedbama prigodnih božićnih napjeva, sudionici koncerta oduševili su mnogobrojnu publiku, a dobra atmosfera prožeta pjesmom i veseljem nastavljena je i nakon samog koncerta u prostoru DVD-a Lopar gdje je, u suradnji Centra za kulturu Lopar i klape Sveti Marin, za sudionike organiziran domjenak.

Koncert zbora opere HNK Ivana pl. Zajca

16. prosinca u župnoj crkvi sv. Ivana Krstitelja u Loparu održan je koncert Zbora Opere HNK Ivana pl. Zajca Rijeka pod ravnjanjem zborovođe i dirigenta Igora Vlajnića. S obzirom na termin održavanja koncerta, Zbor je za ovu priliku pripremio poseban program u kojem su prevladavale hrvatske adventske popjevke te druge prigodne pjesme. Budući da gostujući Zbor djeluje kao dio kazališnog opernog ansambla, program izведен u Loparu prilično je odstupao od njihova standardnog repertoara, što je u svom obraćanju publici istaknuo i sam voditelj. I zajedničke i solo izvedbe pojedinih članova Zbora bile su popraćene gromoglasnim pljeskom Loparanima, ali i mnogobrojne publike iz drugih mjesta na otoku. Prisutni nisu krili svoje oduševljenje, a loparski župnik Frane Brozić na kraju je koncerta istaknuo da ova crkva u 300 godina svoje povijesti nije doživjela ovakav koncert. Gostovanje u organizaciji Centra za kulturu Lopar omogućeno je temeljem Izmjena i dopuna proračuna Primorsko-goranske županije kojima su osigurana finansijska sredstva za izvođenje glazbenih programa u Gorskom kotaru i na kvarnerskim otocima.

Jedino pred punen stolom sit pozeli bit lačan

Kuharicu Zeleno i plavo na pijate loparskoj su publici predstavili njen autor Damjan Miletić te nakladnik Franjo Butorac u četvrtak, 14. siječnja, u prostoru DVD-a Lopar.

Kao što se iz samog naslova dade iščitati, riječ je o kuharici u kojoj su sabrani tradicionalni recepti našega kraja, odnosno Primorsko-goranske županije, a među njima je i nekoliko recepata s otoka Raba poput marinade ili saura, rapskog sočiva, barbatskog štufada, janjećeg dropčića te rapske torte. Uz zapis na standardu, svi recepti napisani su i na čakavštini, a posebno je zanimljivo to da su popraćeni običajima, anegdotama i aforizmima vezanima uz pojedina jela. Za razliku od većine kuharica, korištenje ove upravo zbog toga pruža gotovo jednako

KULTURA

Piše: Tonka Kavran, ravnateljica CZK Lopar

zadovoljstvo kao i konzumacija samih jela. Na jednak način na koji recepti gosp. Miletića plijene pažnju čitatelja, brojne prisutne zainteresiralo je i vrlo dinamično predstavljanje knjige u kojem se autor osvrnuo na mnoga jela našega kraja koja su, unatoč jednostavnosti, vrlo ukusna i tako zdrava, a nažalost često zapostavljena na našim jelovnicima. Autor je, među ostalim, tijekom čitave večeri isticao važnost njegovanja i promocije naše gastronomске tradicije i uvrštavanja jela koja su se nalazila na stolovima naših baka i djedova u ponude restorana. No nije sve ostalo na riječima jer se gosp. Miletić potrudio i pripremio dvadesetak različitih jela koja su prisutni imali priliku degustirati, a na primjeru palente demonstrirao je na koliko se načina može pripremiti jedna namirnica pa ju se, među ostalim, moglo kušati i s kakaom!

Jazz na kotačima doputovao u Lopar

U okviru edukativnog projekta Jazz na kotačima, učenike Područne škole Lopar 27. siječnja posjetio je Lela Jazz Trio u sastavu Lela Kaplowitz, Henry Radanović te Zoran Majstorović. Ovi izuzetno cijenjeni i nagrađivani glazbenici loparske su mališane kroz razgovor, svirku i maštovite vokalize upoznali s ključnim točkama u povijesti jazz-a te pojmovima poput scat singing-a. Budući da je većini učenika ovo bio prvi susret s jazz glazbenicima, u opuštenoj i razigranoj atmosferi uputili su im brojna zanimljiva pitanja vezana za jazz te život glazbenika, a na kraju su im prezentirali loparski tanac.

Gostovanje sastava Lela Jazz Trio financirano je sredstvima Primorsko-goranske županije te organizirano u suradnji Hrvatske glazbene unije, Centra za kulturu Lopar te PŠ Lopar.

Crtice o sv. Marinu i sv. Leu ususret Noći muzeja

Unatoč tome što u Loparu još uvijek nije formiran niti jedan stalni postav, niti mjesto raspolaže odgovarajućim izložbenim prostorom, ove godine odlučili smo organizirati predavanje uoči Noći muzeja kako bismo ukazali na bogatstvo i potencijal kulturne baštine te potrebu za njenom sustavnom i stručnom skrbi te odgovarajućom prezentacijom javnosti. S tom namjerom prije četiri godine Rab se uključio u program Noći muzeja, no po tom pitanju u međuvremenu se nažalost nije mnogo toga promijenilo te Rab i dalje ostaje jedno od rijetkih mjesta iznimno bogate i zanimljive kulturne baštine u kojem ne postoji niti jedna muzejska ustanova u pravom smislu.

Povjesničarka umjetnosti Anita Pahljina u svom je predavanju govorila o sv. Marinu i sv. Leu, svecima koji gotovo da i nisu zastupljeni u likovnim prikazima na našoj obali unatoč tome što prema legendi potječe s otoka Raba, točnije iz Lopara. Predavačica se pritom osvrnula na barokne štukature braće Sommazzi (koje su se nekad nalazile u rapskoj katedrali) kao rijedak primjer prikaza ovih svetaca, a unatoč poteškoćama u tumačenju ikonografije, zaključila je da postoji mogućnost da je sv. Leo kao zagovaratelj kod Bogorodice s Djetetom prikazan i na poznatoj veduti grada Raba iz 17. st. S obzirom na zapise o relikviji i crkvi sv. Marina u Rabu, Pahljina je zaključila da se upravo taj svetac od 16. st. najvjerojatnije smatrao zaštitnikom otoka, a pritom je istaknula i problem nepoklapanja legende o sv. Kristoforu sa sačuvanim zapisima te otvorila pitanje prvotnog zaštitnika otoka.

KULTURA

Piše: Tonka Kavran, ravnateljica CZK Lopar

Pictionary po domaći ukazao na potrebu za aktivnostima usmjerenima njegovanju materinskog jezika

Svi mi rođeni na Rabu progovorili smo na čakavštini, a kretanjem u vrtić i školu počeli smo se prilagođavati zahtjevima društva i jezičnoj normi. Unatoč tome većina nas kod kuće još uvijek komunicira na čakavštini, iako ne možemo ne primjetiti da u njoj ima sve više primjesa standarda. Upravo zbog toga odlučili smo popularnu i izuzetno zabavnu društvenu igru Pictionary prilagoditi čakavskom narječju te na taj način obilježiti ovogodišnji Međunarodni dan materinskog jezika.

Igraonica Pictionary po domaći polučila je odazivom širokog raspona sudionika, od učenika nižih razreda osnovne škole koji su tek svladali vještine čitanja i pisanja pa do profesora hrvatskog jezika, a našlo se i pojedinaca koji uopće nisu govornici govornici čakavštine.

Kroz zabavnu igru crtanja i asocijacije, pojedinci su pokazali zaista zavidnu razinu poznavanja čakavštine unatoč tome što je među ponuđenim pojmovima bilo i onih koji su gotovo pa izašli iz svakodnevne uporabe, a vezano uz pojedine riječi razvile su se i polemike. S druge strane, pokazalo se i određeno nepoznavanje riječi, posebice među mlađim sudionicima, te možemo zaključiti da je Pictionary po domaći ukazao na potrebu za aktivnostima usmjerenima ka njegovanju materinskog jezika.

Likovna radionica uoči Uskrsa

Uoči ovogodišnjeg Uskrsa, 23. ožujka u prostoru DVD-a Lopar organizirana je likovna radionica za djecu pod vodstvom magistre likovne pedagogije Nives Gvačić. Koristeći kartonske kutije od jaja i spužve učesnici su izrađivali simpatične uskršnje piliće i zečiće te različitim tehnikama ukrašavali pisanice. Dio radova djeca su ponijela kući, a dio radova iskorišten je kao dekoracija na Uskršnjem doručku koji je organiziran nakon nedjeljne svete mise.

KULTURA

Piše: Tonka Kavran, ravnateljica CZK Lopar

Stolica više tražila se na izvedbi predstava Pastele u štrajku i Smak svijeta u zemlji apsurda

Nakon uspješnog predstavljanja Primorsko-goranske županije na završnoj državnoj smotri LiDraNo u Šibeniku dramske skupine OŠ Ivana Rabljana Rab i SŠ Mrkantuna de Dominisa Rab pod vodstvom profesorica Gordane Ćuk-Ribarić i Margarite Čutul, još su jednom stale na pozornicu, ovaj put pred loparskom publikom. Predstave su izvedene u četvrtak, 12. svibnja pred prepunim predvorjem Područne škole Lopar, a reakcije publike nisu izostale.

Dramatizacijom teksta Pastele u štrajku (Day the Crayons Quit) D. Daywalta, Dramska skupina OŠ Ivana Rabljana Rab osvojila je simpatije publike, dok su Kameleoni SŠ Markantuna de Dominisa Rab izazvali apsolutno oduševljenje Smakom svijeta u zemlji apsurda, predstavom iz koje je, u pozadini duhovitih replika, moguće iščitati svojevrsnu širu sliku društva u kojem živimo.

Čestitamo našim mladim i talentiranim glumcima na još jednoj sjajnoj izvedbi, kao i njihovim voditeljicama na uloženoj kreativnosti, vremenu, trudu i radu!

DJEĆJI KUTAK

Izvor: PŠ Lopar

PŠ LOPAR - Tradicionalni Božićni sajam

Uoči ovogodišnjeg Božića učenici OŠ Ivana Rabljanina Rab te DV Pahuljica prodavali su adventske vjenčice, kuglice, lampioni i druge prigodne ručno izrađene ukrase i suvenire koji su nastali na kreativnim radionicama pod vodstvom učiteljica i odgajateljica, a u suradnji s djecom i njihovim roditeljima. Uz kupnju originalnih ukrasa, na sajmu se mogla popiti šalica toplog čaja ili kave, kušati domaće kolače, fritule i šuljčice, a za dobru atmosferu pobrinuli su se učenici i polaznici dječjeg vrtića koji su sa svojim učiteljicama i odgajateljicama pripremili nekoliko pjesama kojima je sajam otvoren. Kao i prethodnih godina, posjetili su ih i moto-mrazovi koji su se, na oduševljenje djece, u školsko dvorište dovezli uz pjesmu Motori. Za sobom su dovukli i punu prikolicu darova te nijedno dijete nije otislo kući praznih ruku.

Božićni sajam PŠ Lopar dio je sajma OŠ Ivana Rabljanina Rab pod motom Knjige za sve kojim se prikuplja novac za obnovu knjižnog fonda školske knjižnice te druge potrebe škole.

Kad se snažne ruke slože, sve se može, sve se može...

Pišu: učiteljice PRO Lopar

U srijedu 27. travnja, prkoseći vremenu, povodom Dana planeta Zemlje održana je velika akcija uređenja školskog dvorišta. Tijekom akcije izrađena su dva velika stola s klupicama u hladovini drveća, oličeni su koševi, hodalica i vrtuljak, repariran je gol za nogomet, pokošen je travnjak, uređene su klupice na zidićima te uljepšano dvorište zasađenim maslinama, vrbama, lavandama i ostalim cvijećem.

U ime svih učenika i njihovih učiteljica zahvaljujemo se svim očevima koji su odvojili vrijeme i zajedničkim snagama izmamili osmijehe na licima svoje djece.

Ujedno se zahvaljujemo i pohvaljujemo suradnju: HEP-a Rab na doniranim kolutovima za stolove, TZO Lopar i Cvjetarne Lavanda na doniranim sadnicama, Općine Lopar i Lopar Vrutka d. o. o. na materijalnoj potpori, OŠ Ivana Rabljanina Rab i naše ravnateljice, firme Bane na uslugama iskopa, gospodina Ivana Matahlije na agronomskoj pomoći, tate Marina Pičuljana na doniranim maslinama, tate Dalibora Jakuca na doniranom kamenju, tate Josipa Grežine na doniranoj drvenoj građi, tate Jurice Horvata na stručnoj i preciznoj izradi klupica, tate Stanislava Franelića na varilačkim radovima. Hvala i ostalim vrijednim tatama: načelniku Alenu Andreškiću, Oliveru Andreškiću, Vladu Franeliću, Stanislavu Franeliću, Josipu Grežini, Jurici Horvatu, Mladenu Ivaniću, Ivici Ivče, Daliboru Jakucu, Denisu Jakucu, Zlatku Jakucu, Igoru Luliću, Zdenku Makaruniću, Željku Matahliji, Miroslavu Miletiću, Denisu Mušću, Sanjinu Papariću, Marinu Pičuljanu, djedu Josipu Stančiću, Davoru Šaniću i Igoru Tomičiću na uloženom

velikom trudu u ovoj akciji. Ujedno i veliko hvala Marijani Protulipac Tomičić, Tomislavu Papariću i Marinu Mušću na sveobuhvatnoj pripremi i potpori u organizaciji ove akcije. Za zalaganje i marljivost učiteljice daju čistu peticu!

DJEĆJI KUTAK Izvori: PŠ Lopar i **DVD Pahuljica****Projektni dan**

Vrhunac aktivnosti ovogodišnjeg projektnog OŠ Ivana Rabljanina Rab na temu kamen bila je gradnja mocira na nekoliko lokacija na otoku u petak, 18. ožujka.

Učenici predmetne nastave iz Lopara također su sudjelovali u ovom projektu, a tehniku gradnje suhozida približili su im g. Branko Paparić, g. Ivan Andreškić te g. Ivo Olip, dok su učenici PŠ Lopar sa svojim učiteljicama u školi izrađivali razne ukrase od kamenčića.

Iz rada vrtića**Moj tata je najveći, moja mama je najbolja!**

18. ožujka, uoči blagdana sv. Josipa, polaznici vrtića obilježili su Dan očeva. Uz pomoć odgajateljica Snježane Balen i Katje Šanić Gljivice i Zečići za svoje su očeve pripremili prigodan program i dodijelili im pohvalnice. Nakon srdačnog dočeka uslijedila je radna akcija u kojoj su očevi zajedno sa svojom djecom uređivali okoliš vrtića. Kako na licima mališana, tako i na licima njihovih očeva, zadovoljstvo zajedničkim druženjem bilo je očito, a okoliš vrtića sada je mnogo ugodniji za igru i razonodu.

Budući da je uloga majke jednako važna kao i uloga oca u životu mališana, polaznici vrtića odlučili su iznenaditi svoje mame uoči Majčinog dana te su im, u sklopu završne priredbe predškolaca, pripremili nekoliko pjesmica i recitacija, a uz to su im izradili i diplome za najbolje mame.

Dani vrtića

Ovogodišnji Dani Dječjeg vrtića Pahuljica (2. - 6. svibnja) obilježeni su bogatim programom koji se odvijao od 2. do 6. svibnja, a uključivao je izložbu dječjih radova, sportsko i književno druženje, radionicu, širenje dobrih poruka građanima te oproštaje od predškolaca. Uz sudjelovanje ne izložbi Svijet u očima djece te ostale aktivnosti u koje se bili uključeni svi polaznici vrtića, loparski su mališani imali priliku družiti se s pjesnikinjom Albinom Andreškić te izradivati mozaik na likovnoj radionici pod vodstvom Nives Gvačić.

Da nam se ne zatre kulturna baština Lopara, odlučili smo uz pomoć tete Albine Andreškić njegovati loparsku besedu te istraživati loparske običaje, užance! Hvala ti teta Albina što si postala dijelom naše zajednice!

DJEĆJI KUTAK

Izvori: DVD Pahuljica

...Sjeti se, još dok smo bili mali...

Piše: Julija Matahlija

Sjeti se, još dok smo bili mali, i u tetinom krilu za mamom plakali.

Sjeti se onih priča što smo ih slušali, kad je teta rekla: „Tihoo!“, a mi smo i dalje šuškali.

Sjeti se kad budeš sklapao prijateljstva nova i u školi budeš pisao prva grbava slova.

I kad se s računalima budeš mučio,

sjeti se da si o ljubavi i prijateljstvu sve najvažnije već u vrtiću naučio!

Kada su ova naša dječica (kao i sva ona prije njih) krenula u vrtić bila je to velika prekretnica u njihovim, a i u našim životima. Taj vrlo stresan početak za sve bio je ipak veliki korak koji su ona napravila na putu ka svojoj samostalnosti.

Nije bilo lako, nekima je to bilo prvo odvajanje od mame, tate, sestre i brata. Reagirali su različito, neki su plakali, grčevito držali mamu za nogu, bacali se, neki su se budili noću, neki su odbijali hranu i tko zna što sve ne. Ali mi smo im svojom prisutnošću u raznim aktivnostima ipak pomogli da se osjećaju sigurno. Sudjelovanjem na radionicama, roditeljskim sastancima, vozeći ih na predstave, obilježavajući s njima posebne dane, uređujući dvorište vrtića pokazali smo našoj djeci da i mi tu pripadamo.

Vrtić, kao i obitelj, pomogao im je da nauče kako samostalno i što lakše kročiti kroz život i kako se nositi sa svime što on nosi. U predškolskoj dobi vrtić im je pomogao da nauče kako dijeliti, oprاشtati, kako se posvađati i pomiriti, brinuti i izboriti se za

sebe, kako pronaći svoje mjesto u grupi. Naučili su poštivati! Upoznali su jedan mali dio svog života, upoznali su što znači uzimanje i давање te su osjetili ljubav, radost, ljutnju, i što je najbitnije od svega, sve su to učinili među svojim vršnjacima.

Složit ćete se, nije dugo trajalo, iako nam se sada čini da je prebrzo prošlo. Gledajući ih razmišljamo kako je uistinu munjevito prošlo to predškolsko razdoblje i kako je prebrzo došlo vrijeme sjedenja u školskim klupama.

I sada kada je došlo vrijeme završetka vrtića, jedna stranica njihovog života se zatvara, a otvara se druga, nova koja je ispisana učeničkim obavezama, izazovima, istraživanjima... Nova koja se zove školsko razdoblje.

Svi znamo da je ta dob u koju ulaze još jedno od najljepših doba odrastanja, zato im svima želimo sretan početak novog životnog razdoblja te im pomozimo da to prihvate s veseljem.

Na dan dodjele diploma za uspješno svladavanje predškolskih vještina iz njih je zračila ljubav, dobrota... Još uvijek vrlo, vrlo mladi. Nisu posve određeni, ali su slobodni da se razviju. Napočetku ka one napisani list, a sad knjiga iako je može čitati! Sve što je novo je zapisano čini ih zanimljivima i posebnima. Želim vam poručiti da ste dobrati kvikakvi jeste. Viste naše bogatstvo. Hvala Vam što ste postali dionici našeg života!

Vaše tete Katja Šanić i Snježana Balen

PREDŠKOLCI 2015./2016.: Roko Bunić, Lara Issabela Pičuljan, Luna Pirić, Magdalena Matahlija, Luka Ivčić, Paulina Paparić, Leona Franelić, Tia Andreškić, Lovro Matahlija, Dorijan Drašković, Ante Škarić, Lana Ručkavina (odsutna), tete Snježana Balen i Katja Šanić

DJEĆJI KUTAK

Slikovnica – susret djeteta i pisane riječi

Piše: Snježana Balen,
odgajateljica DV Pahuljica

PRAVO DJETETA NA PRIČU

„Pojam dijete podrazumijeva svako ljudsko biće mlađe od 18 godina, osim ako se, po pravu koje se primjenjuje na dijete, punoljetnost stječe ranije.“

(Iz Konvencije o pravima djeteta)

Malo o Konvenciji o pravima djeteta

Citat koji стоји у уводу zapravo је уломак 1. из Конвеније о правима djeteta и односи се на definiciju djeteta. Осим тога, треба нагласити да prema Konvenciji o pravima djeteta djeci pripadaju određena prava s kojima bi se odrasli trebali upoznati i poštivati ih. Konvencija o pravima djeteta usvojena je na zasjedanju Opće skupštine UN-a 20. studenog 1989. u New Yorku od većine земаља чланica UN-a. To je prvi put da su dječja prava koncipirana kao posebna ljudska prava u jedinstvenom međunarodnom, pravnom, obvezujućem dokumentu. Konvencija se temelji na zadovoljavanju potreba djece, zaštititi prava djece, zaštititi od svih oblika zlostavljanja i iskorištavanja djece. Republika Hrvatska usvojila je Konvenciju o pravima djeteta 8. studenog 1991., a izradila je vlastiti Nacionalni program odgoja i obrazovanja za ljudska prava i demokratski građanski odgoj koji pokriva cijeli odgojno-obrazovni sustav. Obzirom da je vrtić dio odgojno-obrazovnog sustava, mjesto gdje se prava djece trebaju poštivati, vrlo je bitno naglasiti i pojasniti jedno od prava djeteta: pravo na priču.

Pravo na priču

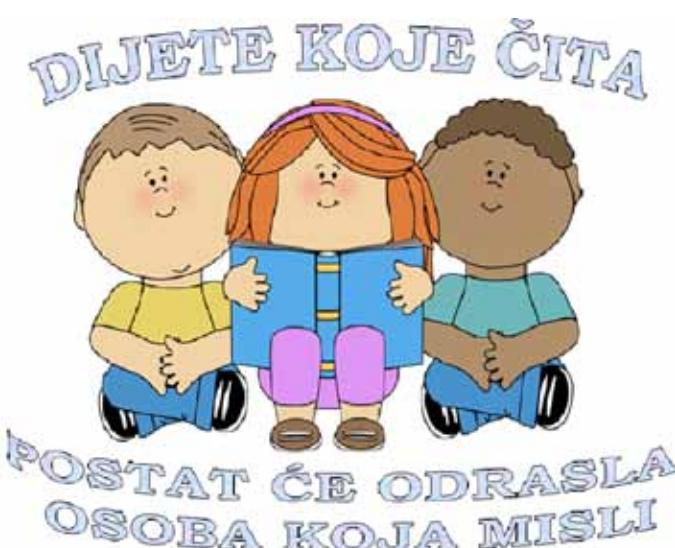
Dijete ima potrebu za pričom. Dijete ima pravo da mu zadovoljimo tu potrebu, da mu osiguramo pričanje, čitanje priča, pjesama, da mu ponudimo dobru slikovnicu ili knjigu. Time mu

osiguravamo njegovo osnovno pravo, na ljubav, razumijevanje i sreću. Time utječemo na njegov emocionalni, socijalni, etički, spoznajni i govorni razvoj. Brojna su istraživanja pokazala da se djeca kojoj se čita i priča od najranije dobi brže razvijaju, zainteresiranija su za okolinu, brže uče i, naravno, bolje se snalaze u komunikaciji te razvijaju predčitalačke vještine. Osim toga, tijekom čitanja stvaraju se posebne emocionalne veze između djeteta i odrasle osobe, izaziva se osjećaj ugode i zadovoljstva, obogaćuje se rječnik te pomaže u razvoju opažanja, promatranja, pozornosti, mišljenja i logičkog zaključivanja. Mnogi autori i istraživači preporučaju čitati djeci već od rođenja jer se na taj način slušanjem glasa odrasle osobe razvija osjetljivost za glasove i govor, što se kasnije pokazuje kao vrlo važna predčitalačka vještina. Čitati djeci možemo kad god imamo priliku za to, ali preporuča se i stvarati rituale vezano za čitanje (npr. čitati prije spavanja).

Kako čitati?

Važno je na koji način odrasla osoba čita djetetu. Okruženje treba biti ugodno, potrebno je isključiti sve što bi moglo ometati čitanje. Slikovnicu treba držati ispred djeteta da ju ono može dobro vidjeti i dodirnuti, uključiti ga u čitanje na način da mu se odgovara na pitanja o pročitanom, da mu se čita jasno, ali ritmično sa stankama koje će mu omogućiti da „proradi“ ono

DJEĆJI KUTAK

što je čulo. Važno je zajedno s djetetom odabratи slikovnicu za čitanje te uvažiti njegovu želju za ponovnim čitanjem iste slikovnice. Osim slikovnica starijoj djeci (a to će i sami tražiti) bit će zanimljivo ako im pročitate nešto iz okruženja ili iz kuće (cijene u trgovini, recepti, upute za korištenje nekih predmeta, pošta...) jer će na taj način vidjeti smisao i primjenu čitanja i pisanja. Mnogi roditelji povremeno ili češće prelistaju s djetetom slikovnicu ili mu pročitaju priču. Bez obzira iz kojeg je razloga čitaju, nijedan nije loš jer čitanje odrasle osobe djetetu ima višestruke učinke u odnosu na socio-emocionalni razvoj: grade uzajamnost, bliskost, upoznaju dijete s raznovrsnošću osjećaja (vlastitih i tuđih), potiču socijalizaciju i moralni razvoj. U većini slučajeva pravila prilikom čitanja u vrtiću podudaraju se s onima prilikom čitanja kod kuće:

- da slikovnicu (priču) najprije sami pročitaju
- da ponekad dijete samo odabere što će mu se čitati
- da bude blizu osobe koja mu čita kako bi osjetilo bliskost
- da nema izvora ometanja
- da može pratiti slike ako ih ima
- da ne traje predugo kako se ne bi zamorilo i kako bi ponovno poželjelo da mu se čita

Da bi dijete zavoljelo čitanje treba u kući imati nadohvat ruke mnogo knjiga i drugih materijala za čitanje, a u posebnim prilikama treba mu poklanjati knjige i slikovnice te ga učlaniti u knjižnicu. Najpogodniji termini za čitanje su oni kada se odrasla osoba i dijete mogu opušteno posvetiti knjizi (slikovnici) i uživati u zajedničkim aktivnostima.

Osnovni kriteriji za odabir slikovnice

1. Estetski kriterij

U likovnom smislu slikovnica u prvom redu djetetu govori i s njim komunicira svojim ilustracijama. U literarnom smislu tekstovi u slikovnicama trebaju biti jasni, poticajni, poetski, prilagođeni dobi, spoznajnim mogućnostima. U tehničkom smislu važno je posvetiti pažnju i oblikovanju slikovnice i njenoj grafičkoj opremi: dimenzijama, veličini slova, uvezu i dr. Veličina slikovnice za najmlađe ne bi smjela biti veća od 20 x 20 cm radi lakšeg rukovanja.

2. Pedagoški, etički i idejni kriterij

Slikovnica je sredstvo odgoja, obrazovanja i izgradnje djeteta kao svestrane kulturne ličnosti. Prvi sadržaji u slikovnici moraju biti edukativni, što znači da će na stranicama slikovnica za najmlađe biti najprije poznati predmeti npr. životinje iz bliže okoline djeteta, da bi, kako raste dobivalo sve više i sve novije informacije o široj i nepoznatoj okolini i svijetu.

3. Primjerenošć dobi djeteta

Svaka dob ima svoje zahtjeve o kojima prilikom odabira slikovnice trebamo voditi računa. Za dijete između 1,5 i 3 godine primjerena je slikovnica bez teksta, tvrdih listova s podlogama čistih boja, jednostavnih crteža ili slika predmeta, životinja, ljudi - bez suvišnih detalja. Za dijete između 2 i 4 godine su

slikovnice bez teksta u kojima poredak slika čini priču koju dijete stvara samo ili uz pomoć odrasle osobe. Slikovnice s vrlo malo teksta, odnosno s malo teksta u stihovima, zbog rime su lako pamtljive. Za dijete između 4 i 6 godina ilustrirana knjiga ima još uvijek više ilustracija nego teksta, a tekst su priče, bajke, basne, narodne priče i tekst u stihu. Odrasli djeci čitaju tekstove i navode dijete da uočava odnose između pojedinih slika, usvaja i pamti sadržaj koji može prepričati i dramatizirati sve uspješnije što je bliže kraju predškolskog razdoblja. Bitno je naglasiti da dobra slikovnica ima jednostavnu likovnu formu, linije i originalan tekst autora, a loša ima izrezbarene korice, likove pune detalja (npr. s rumenim obrašćicima što je neprirodno) te izmijenjeni originalni tekst.

Bez obzira što od svega izaberemo, važno je u vrtiću i roditeljskom domu pričati djetetu priče te čitati slikovnice i knjige (u nastavcima), časopise, omogućiti mu stvaranje priča, slikovnica i dramskih igara.

U svakom slučaju, važno je da im čitamo!

SVAŠTARICA

Piše: Tonka Kavran, CZK Lopar

Karneval

Svako mjesto ima svoju karnevalsku tradiciju, a u Loparu je ona posebice izražena, njegovana, prepoznatljiva i nadaleko poznata. Stoga u Loparu, unatoč modernim primjesama, još uvijek prevladavaju i s ponosom se nose tradicionalne loparske maske i njeguju običaji koji se s generacije na generaciju prenose već više od 170 godina.

U znaku tradicionalnih običaja tako je protekao i ovogodišnji karneval koji je uključivao ciklus radionica izrade tradicionalnih loparskih maski, nastup malih i velikih loparskih maršakara na međunarodnom Riječkom karnevalu, maškarane zabave za djecu i odrasle, suđenje Luli Peguli, dječju maškaranu povorku te, naravno, individualne i organizirane posjete kućanstvima.

Vrhunac karnevalskih događanja započeo je u ponedjeljak (8. veljače) podizanjem zastava na Melu i na Mućelu i nastavio se na Mesopust (9. veljače) kada su se tzv. Sajužani i Samorčani odjeveni u tradicionalne loparske maske okupili u centru mjesta, obišli školu, dječji vrtić, župnika i Općinu, a potom se uputili u obilazak kućanstava gdje su s veseljem dočekani uz stolove prepune raznovrsnih jela i pića te slastica poput tradicionalnih fritula i horstula. Njihov obilazak u večernjim je satima završio tamo gdje je i započeo, u centru mjesta, gdje su maškare dočekane od strane mještana. Kao i svake godine, u ovogodišnjem karnevalskom programu sudjelovali su članovi KUD-a San Marino, učenici Područne škole Lopar, polaznici Dječjeg vrtića Pahuljica te mnogi mještani Lopara, a program je organiziran u suradnji Turističke zajednice Općine Lopar, Centra za kulturu Lopar, KUD-a San Marino, caffe bara Delicato te drugih pojedinaca.

SVAŠTARICA

Piše: Tonka Kavran, CZK Lopar

Tradicionalni Uskršnji doručak

Kao i svake godine, Turistička zajednica Općine Lopar za Uskrs je počastila brojne mještane i goste Lopara okupljene oko središnje proslave ovog najvećeg katoličkog blagdana. Nakon svete mise i procesije, pred župnom crkvom uslijedio je tradicionalni Uskršnji doručak popraćen nastupima dječje skupine KUD-a San Marino te Pučkih pjevača koji su zasjali u novosašivenim svečanim odorama. Na uskršnjem stolu nudila su se neka od tradicionalnih jela poput pogača, kuhanе šunke, jaja, fritula i hrostuli, a moglo se i nazdraviti uz čašicu vina, rakije ili drugo piće. Od strane loparskih ugostitelja pozivu na sudjelovanje u organizaciji Uskršnjeg doručka odazvao se jedino Pansion Lavanda na čemu im iskreno zahvaljujemo.

Ekipa DVD-a Lopar osvojila uskršnji malonogometni turnir Lopar 2016. Piše: Marin Mušćo,
ekipa DVD-a Lopar

Po već ustaljenom običaju povodom blagdana Uskrsa održan je malonogometni turnir udrugica s područja Općine Lopar. Nastupile su četiri ekipa: UVDR Lopar, DVD Lopar, KUD San Marino i MNK Lopar.

Po prekrasnom vremenu na terenu u ZRC-u najprije je ekipa DVD-a svladala ekipu MNK Lopar nakon izvođenja penala (regularni dio utakmice završio je 2:2). U drugoj utakmici ekipa KUD-a San Marino svladala je ekipu UVDR-a Lopar.

Zatim su se poražene ekipе (MNK Lopar i UVDR Lopar) borile za treće mjesto. U toj utakmici slavio je MNK Lopar.

U finalnoj utakmici između DVD-a Lopar i KUD-a San Marino slavio je DVD Lopar s čak 9:1 i zasluzeno osvojio pehar za prvo mjesto.

Najbolji strijelac i ujedno najbolji igrač turnira bio je Nenad Rukavina, a najbolji vratar Marin Mušćo.

Pehare je dodijelio načelnik Općine Lopar, Alen Andreškić, a nakon turnira upriličeno je druženje uz domjenak.

SVAŠTARICA

Piše: Tonka Kavran, CZK Lopar

Cvijeće za balkone, terase i vrtove

Viši stručni savjetnik za hortikulturu Savjetodavne službe Željko Peran, mag. ing. agr. u srijedu, 6. travnja, Loparane je počastio predavanjem pod nazivom Cvijeće za balkone, terase i vrtove.

Osim brojnih mnogima dobro poznatih vrsta cvijeća koje svojom ljepotom i mirisom krase naše vrtove i čine ih ugodnijima za boravak, Peran je prezentirao i neke manje poznate, pa čak i rijetke vrste na našem otoku. Uz predstavljanje čitave palete raznovrsnog cvijeća, predavanje je pružilo i niz korisnih savjeta koji se odnose na sadnju, prihranjivanje, njegu itd., a nakon samog izlaganja uslijedila su vrlo konkretna pitanja publike na koje je Peran sa zadovoljstvom odgovarao.

U uvodnom dijelu istaknuo je kako je većina okućnica na našem otoku i priobalju vrlo lijepa i uredna, no ukazao je i na jedan godinama aktualan problem, a to su neobrađene i zapuštene parcele koje nagrđuju opću sliku otoka i turističke destinacije.

Dan Planeta

Bogat program obilježavanja Dana planeta Zemlje u organizaciji Općine Lopar, Turističke zajednice Općine Lopar, Lopar Vrutka d. o. o. te Centra za kulturu Lopar ove se godine odvijao od 21. do 26. travnja te uključio čitavu zajednicu, od vrtičke i školske djece pa do onih najstarijih.

PRIKUPLJANJE STAROG PAPIRA

Tijekom travnja polaznici Dječjeg vrtića Pahuljica te učenici Područne škole Lopar započeli su akciju prikupljanja starog papira u suradnji s Komunalnim trgovackim društvom Lopar Vrutak d. o. o. koje je u tu svrhu osiguralo posebne kontejnere, a naknadno će se pobrinuti i za njegov odvoz na reciklažu. Za svoj trud i doprinos očuvanju okoliša djeca će biti nagrađena izletima u polupodomornici i vlaku Lopar Vrutka d. o. o.

PODJELA PLATNENIH VREĆICA

Također u organizaciji Lopar Vrutka, 21. i 22. travnja pred zgradom lokalnog komunalnog trgovackog društva mještanima i gostima Lopara dijelile su se platnene vrećice kako bi se ukazalo na štetnost plastike te potaknulo na zamjenu plastičnih vrećica platnenima.

VOĐENJE GEOPARKOM

Na sam Dan planeta, 22. travnja, u suradnji Centra za kulturu Lopar i Planinarskog društva Kamenjak organizirano je vođenje Geoparkom koji se dijelom prostire područjem Lopara. Pod vodstvom gosp. Branka Paparića prošetalo se uvalama loparskog poluotoka, a prisutni su ostali zapanjeni ljepotama krajolika koji uvijek nanovo oduševljava, kao i zanimljivostima vezanima za geološke osobitosti područja. Šetnja je završena posjetom gosp. Mirku Papariću, velikom zaljubljeniku i poznavatelju stijena, koji je prisutnima prezentirao različite uzorke i uputio ih u osnove tehnike brušenja i poliranja stijena kojom njihova ljepota još više dolazi do izražaja.

SVAŠTARICA

Piše: Tonka Kavran, CZK Lopar

EKO AKCIJA NEKA ŠKOLJI BUDU BOLJI

23. travnja održana je tradicionalna eko-akcija Neka školji budu bolji u koju se, prkoseći jugu i kiši, uključili brojni članovi udruga, vrtića i školska djeca, iznajmljivači, korisnici javnih površina i koncesijskih odobrenja, a čitava akcija čišćenja plaža, uvala, prilaza itd. koordinirana je od strane Turističke zajednice Općine Lopar. Kalina d. o. o. i ove je godine sponzorirala rukavice sudionika. Lopar Vrutak d. o. o. logistički je popratio akciju kako bi sav prikupljeni otpad završio na deponiju, a Imperial d. d. pobrinuo se da nitko ne ostane gladan spremivši oko 150 porcija sočiva s kobasicama. Ugodno druženje završilo je dodjelom zahvalnica.

PODJELA SADNICA I LIKOVNA RADIONICA

Program obilježavanja Dana planeta završio je u utorak, 26. travnja, subvencioniranom prodajom sadnica za iznajmljivače u prostoru Turističke zajednice Općine Lopar, a paralelno tome u dvorištu Dječjeg vrtića Pahuljica za one najmanje organizirana je likovna radionica Djeca cvijeća pod vodstvom magistre likovne pedagogije Nives Gvačić. Platna oslikana cvijećem izložena su na izložbi Svijet očima djece koja je u ponedjeljak, 2. svibnja, otvorena u predvorju Kina Rab povodom Dana vrtića.

Programom obilježavanja Dana planeta nastojalo se ukazati na važnost odgovornog ponašanja prema prirodi i planetu na kojem živimo, osvestiti potrebu održivog gospodarenja otpadom, ali i doprinijeti ljepšem izgledu samog mjesta.

BAŠTINA KOJA OBVEZUJE

Crtice o sv. Marinu i sv. Leu: umjetnički prikazi na otoku Rabu

Piše: Anita Pahljina,
mag. hist. art. educ. croat.

Svako mjesto ima svoga zaštitnika i najčešće je upravo njemu posvećena središnja ili župna crkva mjesta. Tako je i u Loparu gdje je župna crkva sv. Ivana Krstitelja posvećena upravo tom svecu zaštitniku župe. No, zanimljivo je kako se u Loparu slavi sv. Marina i sv. Lea koji su i zaštitnici otoka Raba, iako je prema važnosti danas na prvome mjestu sv. Kristofor.

Sv. Kristofor

Sv. Kristofor mučenik je iz 3. st. iz Palestine, a njegovo ime dolazi od grč. Khristophorus, što znači Kristonoš. Prema legendi, Kristofor je bio čovjek visoka rasta i velike snage koji je htio pronaći najmoćnijeg vladara na svijetu kojemu bi služio i pokoravao mu se. Služio je velikom vladaru koji se bojao Sotone pa je potom pronašao i Sotonu te služio njemu, no shvatio je da se Sotona boji Kristofor pa je Kristofor pošao u potragu za njim. Na lutanjima Kristofor se namjerio na sveta pustinjaka koji ga je pokušao poučiti kršćanstvu, no Kristofor nije htio postiti da ne bi izgubio snagu, a moliti mu se nije dalo. Pustinjak ga je poslao do nabujale rijeke kako bi prenosio ljude. Radio je to pomoću palmina debla koje je usput iščupao da mu služi kao štap. Jedne ga je noći dijete zamolilo da ga prenese preko rijeke. Kristofor je stavio dijete na svoja ramena, uzeo štap i zagazio vodu. Kako je kročio naprijed, bujica je bila sve žešća, a dijete na ramenima sve teže. S najvećim je naporom Kristofor stigao na drugu obalu i zapitao dijete tko je dodajući: „Da sam cijeli svijet nosio na ramenima, breme ne bi bilo teže.“ Dijete mu je na to odgovorilo: „Ne čudi se, Kristofore. Nisi ti samo cijeli svijet nosio na sebi, već i samog Stvoritelja svijeta. Ja sam Isus Krist, kralj.“ Rekao mu je da zabode štap u zemlju i do jutra će procvjetati i donijeti plod, što se i dogodilo. Tako se Kristofor obratio na kršćanstvo. Kasnije, na otoku Samosu, pozvan je pred kralja koji ga je zapitao tko je, a Kristofor je odgovorio: „Nekad sam se zvao Oforos, nosač, a sada se zovem Kristofor, Kristonoš.“ Kralj je pokušao slomiti njegovu vjeru, ali je Kristofor ustrajao. Mučili su ga i naposljetku mu odrubili glavu.

Prikazuje ga se kako gazi vodu s djetetom Isusom na ramenima te drži u ruci štap od palmina debla, kako je i prikazan na kamporskem poliptihu Antonija i Bartolomea Vivarinija iz 1458. godine. Naravno, sv. Kristofor zaštitnik je svih putnika, ali i otoka Raba. To je postao 1075. godine prilikom obrane Raba od napada Normana, a legendu o tom događaju, pored još dviju, zapisao je rapski biskup Juraj Hermolais 1308. godine.

U vrijeme rapskoga biskupa Domane (Osoranina), Normani su se približili rapskim zidinama. Opsjedali su grad od 14. travnja do 9. svibnja 1075. godine. Već se počelo razmišljati o predaji grada, no biskup je predložio da se na zidine stavi relikvija glave sv. Kristofora kako bi pomogla obrani. Izbačene strijele i kamenje vraćali su se protivnicima i prouzročili paniku i velike gubitke. Voda Normana sa svojom se vojskom poklonio i iskazao počast sv. Kristoforu, priznao krivnju i sklopio mir te se vratio u svoju zemlju. Rapsko je Veliko vijeće 1364. godine zaključilo da se u spomen na oslobođenje Raba 9. svibnja (Dan pobjede) održavaju igre te je toj proslavi dodan i svečev dan, 27. srpnja koji je proglašen općinskim blagdanom.

Relikvija sv. Kristofora

koja je prema legendi spasila Rab danas se nalazi u riznici nekadašnje katedrale, a danas župne crkve Uznesenja Blažene Djevice Marije, u četverokutnoj drvenoj kutiji s četverostranim poklopcem. Relikvijar je presvučen limom od iskucanog srebra s pozlatom i sadrži različite

prikaze, a datira ga se oko 1100. godine. Pretpostavlja se da su relikvija i relikvijar izvorno bili smješteni u crkvi sv. Kristofora. Zanimljivo je donošenje relikvije na Rab. Naime, povijesni podaci govore kako je relikvija sv. Kristofora oslobođila Rab od napada Normana 1075. godine, ali Dušan Mlacović u svojoj knjizi Građani i plemići: pad i uspon rapskoga plemstva navodi kako je lubanju, zajedno s još brojnim drugim relikvijama, donio Mihovil Johannis iz utjecajne rapske obitelji Ginnanni iz Svetе Zemlje 1188. godine te je sv. Kristofor potom odabran za zaštitnika otoka Raba. Kako što je jasno, postoji vremenski jaz od 113 godina između ovih dvaju događaja. Stoga, rapski zaštitnik do 1075. ili 1188. godine (koja god se godina odabere) nije bio sv. Kristofor.

Što se tiče sveca zaštitnika nekog mjesa, ono redovito mora imati njegovu relikviju i gotovo uvijek ima i bratovštinu posvećenu tom svecu ili događaju. Tako je Rab imao bratovštinu sv. Kristofora koja se spominje od 1369., a crkva sv. Kristofora spominje se i ranije, od 1324. godine. Postavlja se pitanje starije relikvije i zaštitnika otoka Raba, od one sv. Kristofora. Je li moguće da su stariji sveci zaštitnici bili upravo sv. Marin i sv. Leo?

Sv. Marin i sv. Leo

Sv. Marin i sv. Leo, uz sv. Kristofora, današnji su zaštitnici otoka Raba. Sv. Marin poznat je kao osnivač najdugovječnije republike, Republike San Marino, a sv. Leo kao utemeljitelj

BAŠTINA KOJA OBVEZUJE

talijanskoga grada San Lea, oboje nedaleko grada Riminija. Legende o ovim svecima nisu fiksirane, a poznatiji je od njih dvojice sv. Marin čija je legenda uglavnom starnog sadržaja, dok se sv. Leo spominje u njoj sporadično. Hagiografski tekst Vita Sancti Marini iz 12. stoljeća kaže da je car Dioklecijan 257. godine pozvao klesare iz cijele Europe u Rimini kako bi obnovili zidine koje je uništil liburnijski car Demosten. Među ostalim klesarima dolaze sv. Marin i sv. Leo, podrijetlom s Raba. Radili su tri godine u kamenolomu na brdu Monte Titano. Kada je posao u kamenolomu bio završen, sv. Marin otišao je u Rimini gdje je boravio nešto više od dvanaest godina te se, napisljeku, vratio na Monte Titano. Sv. Leo ostao je na brdu Monte Feltro sa svojom zajednicom vjernika i ondje izgradio crkvu posvećenu Bogu. Ova su dva sveca, osim po graditeljstvu, ostali upamćeni i kao propovjednici zbog čega ih je biskup Riminija zaredio: Marina kao đakona, a Lea kao svećenika. Sv. Marin na brdu Monte Titano osnovao je zajednicu koja je bila temelj budućoj republici, a sv. Leo sa svojom je zajednicom osnovao grad San Leo u kojem se slavi kao prvi biskup. Sv. Marin umro je 3. rujna nepoznate godine (301. ili 307., kako se najčešće spominje) mirnom smrću, dok okolnosti i godina smrti sv. Lea nisu poznati.

U Muzeju sakralne umjetnosti San Lea nalazi se oltarna pala Luce Frosina iz 15. stoljeća na kojoj su prikazani Bogorodica s Djetetom između sv. Lea i sv. Marina. Sv. Leo na ovoj slici prikazan je kao biskup s mitrom, knjigom u desnoj i biskupskim štapom u lijevoj ruci, a sv. Marin prikazan je kao đakon s čekićem u desnoj i knjigom u lijevoj ruci. Navedena je legenda i spomenuti atributi ovih svetaca najčešći su. Međutim, postoji nekoliko varijanti, a s obzirom na to, ni njihova ikonografija nije ujednačena pa se sa sigurnosti ne može reći koji su njihovi atributi. Prikaza ovih svetaca na Rabu nema puno, svega dva, a i oni su prilično općeniti.

Relikvija sv. Marina

Literatura kaže da su sv. Marin i sv. Leo bili prvotni zaštitnici Raba, a i danas imaju status zaštitnika, uz sv. Kristofora. Logično bi bilo da postoje i njihove relikvije. Naravno, postoji zapis da je relikvija sv. Marina donesena na Rab, ali tek u 17. stoljeću. U crkvi samostana sv. Antuna Opata u Rabu fra Vladislav Brusić spominje pred oltarom koji naziva oltarom Gospe od Začeća (na njemu se nalazi oltarna pala Susret Joakima i Ane iz 17. stoljeća) i zadužbinom obitelji Bizza ili Biccio nadgrobnu ploču. Ta je ploča danas uzidana u sjeverni zid crkve i na njoj se nalaze dva natpisa – Bernarda Bizza i barskog biskupa Marina Bizza, pisca spisa o putovanju Srbijom, Crnom Gorom i Albanijom, rapskog arhipreta i kasnije nadbiskupa u Antivaru u Albaniji. Zanimljiv je u sklopu ove teme jer je donio i poklonio ovom

samostanu relikvije sv. Jeronima i sv. Marina. Na nadgrobnoj je ploči navedena kao godina smrti Marina Bizza jedna od godina između 1625. i 1629. godine (nedostaje dio ploče pa stoga i brojka). Kronika samostana u Kamporu navodi da je 1595. godine u Rab donesena *costa e corpore* sv. Marina i da su 1596. preneseni u katedralu. Nakon 1600. počinje se s izgradnjom crkve posvećene sv. Marinu u kojoj će se, naravno, čuvati ove relikvije te je ona posvećena 1605. godine, a upravljanje su crkvom dobili franjevcii iz Kampora.

Činjenica je da relikvija sv. Marina na Rab dolazi tek krajem 16. stoljeća, a starija je relikvija svakako ona sv. Kristofora, bilo da se radi o događaju iz 1075. ili donošenju 1188. godine. Usprkos relativno kasnom donošenju relikvije sv. Marina, ovaj je svetac prikazan na dvama umjetničkim ostvarenjima.

Veduta Raba u samostanu sv. Antuna Opata

Najpoznatiji se povijesni prikaz grada Raba čuva u samostanu sv. Antuna Opata u Rabu i tradicionalno se datira u prvu polovicu 17. stoljeća. Posebno je važan jer svjedoči o izgledu gradskog rastara tijekom ranoga novog vijeka. U gornjem dijelu nalaze se Bogorodica s Djetetom (naknadno ubaćen prikaz što potvrđuju rubovi platna) i svetac. Likovi su Bogorodice i Djeteta tipološki bliski likovima na djelima Antonija Moreschija (Venecija, vijesti od 1594. – Labin, 1633.).

Točan datum nastanka slike nije poznat. Često se u svrhu datacije slike koriste podaci koje pruža veduta grada, a recentna su arhivska istraživanja omogućila nešto preciznije datiranje slike. Na veduti nedostaje prikaz crkve sv. Antuna Padovanskog te se do sada smatralo da je crkva bila sagrađena 1675. ili 1678. godine. Nažalost, radilo se o krivo pročitanoj godini s oporuke prelata Francesca Brazze, a kako stoji u Acta episcopi Domnii Gaudentii (1664 – 1695), crkvu i njen oltar posvetio je 18. lipnja 1665. godine biskup Dujam Gaudencije. Stoga, slika s vedutom grada Raba mogla je nastati između gradnje crkve sv. Justine 1578. godine i izgradnje crkve sv. Antuna Padovanskog 1665. godine.

Čini se da je najprije, u vremenu od početka 17. stoljeća do 1633. godine, nabavljena slika koja prikazuje Bogorodicu s Djetetom. Ona je naknadno umetnuta u prikaz panorame grada koji je nastao između 1578. i 1665. godine, a tom je prilikom najvjerojatnije doslikan i svetac pored Bogorodice s Djetetom. Individualizirano lice sveca te minucioznost izrade njegove

BAŠTINA KOJA OBVEZUJE

draperije ukazuju da Antonio Moreschi nije autor ovog lika. Lice je drugačije građeno i izostaje tipična tipologija labinskog slikara, kao i obrubne linije te shematičnost. Kako su svečevi atributi prilično općeniti, autori koji su pisali o ovom djelu u njemu su prepoznavali različite ličnosti: sv. Nikola, sv. Ivan Nepomuk, sv. Ivan Kapistran, a prevladalo je mišljenje da je riječ o sv. Kristoforu. No, ikonografija je ovih svetaca jasna te, stoga, svetac s vedute ne može biti niti jedan od navedenih. Svetac je prikazan u odjeći biskupa, a glavu mu resi mitra neobična kroja (čini se da je neobičan, skraćeni oblik mitre posljedica ograničene visine platna), no ukrašena prepoznatljivim fanonom. Palma u njegovoj ruci ukazuje da je ovaj sveti biskup bio mučenik. Riječ je o svecu prikazanom u ulozi zagovaratelja grada Raba kod Bogorodice i, s obzirom na zaštitnike Raba, na slici je vjerojatnije prikazan sv. Marin ili sv. Leo, a s obzirom na to da je svetac prikazan kao biskup, moguće je da se radi o sv. Leu koji se slavi kao prvi biskup San Lea. Svetac je dodan na sliku vedute grada Raba prilikom umetanja slike Antonija Moreschija. Kako nije poznat slikar na Rabu koji bi mogao izvršiti taj zadatak, vjerojatno je to učinjeno u jednom od razvijenijih gradova na obali. S obzirom na to da nema poznatih prikaza sv. Lea na našoj obali, a ni njegova ikonografija nije fiksirana, čini se da niti naručitelj niti slikar nisu znali da (vjerojatno) nije bio mučenik pa su mu jednostavno dodali palmu kao oznaku mučeništva. (I u Loparu postoji ikonografski zanimljiv prikaz, a to je drveni reljef u crkvi Rođenja Marijina za koji i dalje nije jasno je li riječ o prikazu sv. Ane s Bogorodicom ili o prikazu Gospe sa Sinom.)

Štukature sa stropa bivše rapske katedrale

Švicarski štukateri Giacomo i Clemente Somazzi aktivni su na istočnoj obali Jadrana na razmeđu 18. i 19. stoljeća. Ostavili su velik opus na otocima Pagu, Rabu i Velom Lošinju, u Senju, Novom Vinodolskom i Jablancu te u Kaštel Lukšiću.

Na Rabu su djelovali 1798. i 1799. godine te su ostavili velik opus: stropni medaljoni s likovima sv. Kristofora, sv. Lea i sv. Marina na stropu bivše katedrale (danasa se medaljoni sa sv. Leom i sv. Marinom nalaze u crkvi sv. Justine) te dvije figure anđela na bočnome oltaru, dekoracija stropa sa središnjom kompozicijom Presvetog Trojstva i ovalima s reljefima Molitve u Getsemanskom vrtu, Bičevanja Krista, Polaganja u grob i Uskrsnuća u crkvi sv. Križa, Bogorodičin oltar za ikonu u crkvi benediktinskog samostana sv. Andrije. Rapski je ciklus najstariji te je ujedno i najkvalitetniji: prevladavaju barokni elementi, a klasicizam je diskretan.

Na našoj obali nisu poznati prikazi sv. Lea, osim na štukaturama sa stropa bivše rapske katedrale s kraja 18. stoljeća gdje je prikazan kao biskup koji desnom blagoslivlja, a u lijevoj ruci drži knjigu. Naime, do sada se mislilo obratno: da je stariji svetac sv. Leo, a o tome je Krunu Prijatelja, koji je pisao o ovim štukaturama, obavijestio fra Odorik

Badurina. No, čini se da se o zamjeni svetaca nije previše razmišljalo do danas. Sv. Marin nije bio biskup pa ga se niti ne može prikazivati u biskupskoj odjeći.

Prvotni rapski zaštitnik i samostan sv. Ivan Evandelist

Pitanje o prvotnom rapskom svecu zaštitniku, dakle prije sv. Kristofora, sv. Marina i sv. Lea, još je uvijek neodgovoren. Možda će jednoga dana klučnu ulogu u njegovu otkrivanju imati upravo samostan i crkva sv. Ivana Evandelistu. Po mnogočemu zanimljiva, ova su crkva i samostan i dan-danas svojevrsna zagonetka. Ono što je zanimljivo za današnju temu povijest je ovog zdanja, a zatim i relikvija koja se ovdje čuvala. Crkva sv. Ivana Evandelistu izgrađena je na ostacima kasnoantičke bazilike, a polovinom 11. stoljeća dograđuje se deambulatorij te se vrše neke preinake. Važno je znati da se preinake događaju u istom stoljeću u kojem Rab spašava (navodna) relikvija sv. Kristofora. S obzirom na vremenski jaz od 113 godina (između obrane Raba od Normana 1075. i donošenja relikvije sv. Kristofora 1188. godine), čini se da je Rab ili imao neku drugu relikviju sv. Kristofora pa je Johannis donio glavu te se legenda biskupa Hermolaisa malo izmijenila u skladu novom relikvijom ili je možda na zidinama bila relikvija nekoga drugog sveca čije su se relikvije čuvale upravo u ovom samostanu, a koji je kasnije u povijesti određen kao nepoćudan pa se povijest malo poigrala podacima. Činjenica je da je do 1287. godine ovaj samostan bio ženski benediktinski samostan i da je te godine dan na korištenje franjevcima zbog rastućih potreba ovoga reda. Isto tako, činjenica je da je grad Rab do 1287. godine imao dva ženska benediktinska samostana u samome gradu, a i činjenica je da je otok Rab imao čak četiri benediktinska samostana, što je puno za relativno malen prostor. Iz samostana sv. Ivana Evandelistu potječe kameni relikvijar iz 5. stoljeća koji oponaša oblik sarkofaga, a sekundarno je korišten kao škropionica u zvoniku. S obzirom na to da pripada vremenu kada je crkva sagrađena i s obzirom na profinjenost dekoracije (brojni su relikvijari inače bili neukrašeni) mogao je sadržavati posebno važne relikvije. Dušan Mlacić prepostavlja da su benediktinke u sv. Ivanu Evandelistu naslijedile neki stariji kult i čuvali ga kako ne bi nestao. Jesu li se te relikvije nalazile u kamenom relikvijaru iz 5. stoljeća koji je danas sačuvan? Čije su to relikvije uopće bile?

Za Rab mnogi kažu da će biti zlatni rudnik kada krenu istraživanja. Muzeja nema, niti ikakve institucije koja bi ih mogla koordinirati, kamoli inicirati, a istraživanja se svode na rijetku kvalitetnu knjigu i, nažalost, većinom diletantske rasprave. Do pokretanja kvalitetnih i sveobuhvatnih istraživanja brojna će pitanja, kao i pitanje prvotnoga rapskog zaštitnika, ostati neodgovorena, a i temelj za revitalizaciju nepostojeće kulturne baštine.

BAŠTINA KOJA OBVEZUJE

Započela terenska geofizička istraživanja arheološkog krajolika otoka Raba

Izvor: Institut za arheologiju;
Newsletter 20/2016

U sklopu rada na istraživačkim temama projekta RED (IP-11-2013-3973) Hrvatske zaklade za znanost, 25. travnja u Loparu su započela terenska geofizička istraživanja dijela arheološkog krajolika otoka Raba. Za istraživanja je odabran prostor lokaliteta Beli Grad i Podkućine čiji površinski nalazi upućuju na prisutnost struktura određenih objekata koji su bili uključeni unutar šireg prostora keramičarske radionice Podšilo na Loparu. Istraživanje se provodi u suradnji Goranke Lipovac-Vrkljan i Ane Konestra iz Instituta za arheologiju s kolegama iz Poljske, Fabianom Welcom i Radoslawom Mieszkowskim. Terenska istraživanja odvijaju se u sklopu istraživačke teme Tehnologija, proizvodnja i uporaba roba te tematske cjeline Krajolici.

Mali rječnik čakavštine

Pripremio: Marin Mušćo

Bala – lopta
Čižme – čizme
Ćiket – improvizirana eksplozivna naprava
Dokli – dok
Finit – završiti
Kantun – kut
Laglje – lako
Med / meda – između nečega
Osti – harpun

Popečak – žarač
Segutra – jutros
Šenica – pšenica
Taraca – terasa
Ukožit – uočiti / ugledati
Vavik – uvijek
Zibrat – izabratи
Žukva – biljka od čijih su se niti izradivale košare

ŽUPA

Pripremio: Frane Brozić,
župnik

PRVU SV. PRIČEST U CRKVI SV. IVANA KRSTITELJA ULOPARA 8. SVIBNJA PRIMILI SU:

1. Tara Andreškić
2. Simona Matahlija
3. Ivona Lukić
4. Samuel Paparić
5. Leon Pećarina
6. Damjan Krišković
7. Luka Horvat
8. Leon Škapul
9. Leo Duvnjak
10. Nikolas Gabrić
11. Nikola Perić

12. Tijana Pećarina
13. Mila Paparić
14. Krsto Paparić
15. Dante Jakuc

UMRLI DO 1. SVIBNJA:

1. Marija Škarić (r. Andreškić)
2. Franjo Matahlija
3. Kate Ivanić (r. Škarić)
4. Tankosava Čolić (r. Petković)
5. Marija Ćepić (r. Paparić)
6. Antica Pećarina

OKUSI I MIRISI IZ DAVNINA

Grah, fažol, zelenčić, fažolić, loparčić

Piše: Albina Andreškić

Grah, fažol, zelenčić, fažolić, loparčić... sigurno su najrasprostranjenije i najpoznatije mahunarke. Ima puno sorti graha i puno načina njihove primjene u kuhinji, a 2016. godina je mahunarki pa prizovimo ih na naše jelovnike!

Riječ je o vrlo korisnoj namirnici koja je ujedno i praktična jer ju kao sušeni grah (fažol) uvijek možemo imati u kućanstvu, a stajanjem ne gubi na vrijednosti.

Loparčić

Loparčić! Ča je to? To je mahunarka – fažol, kako bismo mi rekli. Pomalo zaboravljeni loparčić bio je dominantan na loparskim poljima u razdoblju poslije rata i na tim se poljima zadržao do dan-danas.

Sijal se po loparskin njivama med frmentun krajin petoga miseca i početkun šestoga, a bralo ga se ručno početkun devetoga miseca. Mošnjice su se stavljale na sunce da se osušu i raspucaju, a unda bi se tukle šćapima, skupilo bi ih se va vrićuš i, kada bi zapuhal vetar, puščalo na rešeto da zeme plivu,

a ostane fažol. U to vreme loparčića je bilo ko mora, a danas ga se jedva nađe.

Spravlja se jednostavno, skuha brzo. Stavi se kuhat va hladnu vodu. Prvu se vodu hiti ča, a unda se ponovo kuha va teploj vodi, posoljen, s maslinovin uljun. Zvadi se šupljakun, začini maslinovin uljun, soljun, kapulun na rezanci i octun po želji, a more se klast i ohlađene vode va koj se kuhal loparčić. Kad je sve gotovo, ide se žlicun.

U kreativnoj kuhinji moguće ga je kombinirati sa svim namirnicama koje se sljubljuju s mahunarkama: salatom, jajima, bučnim uljem...

Zelenčić

Zelenčić, ili kako ga mi zovemo fažolić, mahunarka je s kojom se može skuhati hvalevrijedan ručak, jednostavan i brz.

Na malo maslinovoga ulja pofriga se kapula, klade se zelenčić, a po želji i kumpir ili merlin na kockice, zrno-dva sitno narizanoga češnja. Sve skupa se prodinsta, a pri kraju se doda malo oštре muke, slatke mljevene paprike, peršina i začina, nalije teplun vodun i pusti da se fažolić skuha. More se još klast suhih kožic, špeka, suhih rebar, nog...

Isti taj zelenčić je i jedna od osnovnih namirnica kad se kuha sočivo, ali sočivo je spiza ka zasluzi svoju stranicu.

Oprostite što sam pisala djelom na čakavštini, a dijelom standardu. Nisam stručna u pisanju, ali kuharstvo našeg podneblja, uz čakavtinu, moja je velika ljubav te jedno i drugo pisanjem nastojim spasiti od zaborava.

Ovo je ujedno i apel ljudima koji će čitati ovaj članak. Nadam se da će to prepoznati, probuditi se i naći načina da se loparčić ponovo zasadi te da će, uz loparski pumidor i krumpir, i loparčić biti prepoznat kao autohtona namirnica našega mjesta jer ona to i jest. Starije gospođe u gradu često me pitaju: *A ima u Loparu još loparčića?*

KAP

*Na srce jutros kāpnula mi sjeta
i u grč studi stegnula me svega
pa mračno gledah, bez riječi i smijeha,
skoro zaplakah – a ne znam zbog
čega.*

Tomislav Pećarina, 1949.

Izdavač
Općina Lopar

Za izdavača
Alen Andreškić

Uredništvo
Tonka Kavran, Centar za kulturu Lopar
Marin Muščo, TZD Lopar

Grafička obrada
Emanuel Pirić

Fotografija na naslovnići
Tonka Kavran

Lektura
Urednička

Tisk
Grafički zavod Hrvatske, Zagreb

Naklada
500

Izdano
Lopar, lipanj 2016.

Autori fotografija

Albina Andreškić, Franko Fabo, Nikolina i Vlado Franelić, Dragana Gabrić, Zdenko Jakuc, Manuela Lovrić-Andreškić, Tonka Kavran, Julija Matahlija, Marin Muščo, Anita Pahljina, Tatjana Pećarina, Katja Šanić, Institut za arheologiju, predstavnici ustanova udruga i drugi mještani Lopara